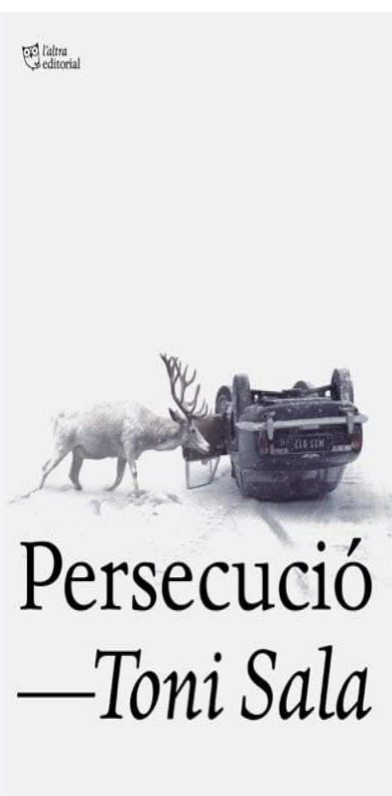
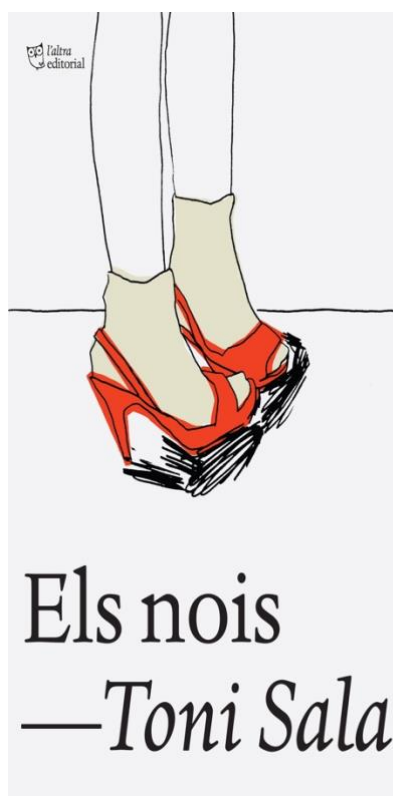

La identitat i el mal en tres novel·les de Toni Sala

Treball final de grau
Nil Gibert Ribot
Universitat de Girona
Curs 2021-2022
Tutor: Xavier Pla

Com vols parlar de l'ombra si no és coneixent-la?

Toni Sala, *Notes sobre literatura*

Índex

<i>Justificació</i>	1
<i>Introducció</i>	4
1. Els nois	7
1.1 Recepció crítica d' <i>Els nois</i>	9
2. Persecució	11
2.1 Recepció crítica de <i>Persecució</i>	14
3. Una família	15
3.1 Recepció crítica d' <i>Una família</i>	18
4. Conèixer l'ombra	20
4.1 Crisi, postguerra i atemptats.....	21
4.2 Un mapa literari conegut.....	24
4.3 Una gran plana que tot eren foc i dimonis.....	26
4.4 Llenguatge i racisme.....	29
4.5 Identitats	31
4.6 Et moris com et moris, sempre és un suïcidi	38
<i>Conclusions</i>	46
<i>Bibliografia de Toni Sala</i>	51
<i>Bibliografia sobre Toni Sala</i>	53
<i>Apèndix 1</i>	56
<i>Apèndix 2</i>	63

Justificació

Vaig conèixer en Toni Sala gràcies al seminari de Narrativa breu de l'any passat. Ens tocava la part de narrativa contemporània amb en Xavier Pla, i havíem d'escollir entre tres autors per fer-ne una exposició oral a classe. El meu grup i jo vam triar Toni Sala perquè comparteixo amb ell el mateix poble, Sant Feliu de Guíxols, i vam pensar que no seria difícil poder-li fer una entrevista. Dit i fet, una companya del grup i jo vam fer una petita excursió amb ell per Pedralta per xerrar sobre *Els nois*, el llibre que tractàvem. Pedralta és un turó que hi ha a Sant Feliu que rep aquest nom perquè s'hi troba una pedra basculant de 101 tones que es veu a centenars de metres de distància. Des de Pedralta hi ha camins per arribar als pobles del voltant, i és un lloc idíl·lic per parlar de literatura en un dia assolellat com el que feia l'abril de l'any passat. Era la primera vegada que podia entrevistar un escriptor, i l'experiència va pagar la pena. Ens hi vam estar cap a dues hores, i ens va ser de gran ajuda per entendre millor el llibre i preparar l'exposició oral que faríem a classe. També ens va servir per conèixer-nos una mica i adonar-nos que teníem algun lligam més, a part del de compartir poble. La seva dona, la Núria, va ser professora meua de català a primer de batxillerat, i la meua mare estudiava un curs per sobre d'ell tant a l'escola com a l'institut. El mateix col·legi, el Gaziel, i institut, el Sant Elm, als quals he anat jo com a estudiant a Sant Feliu. Per si no fos poc, en Sala també va estudiar el mateix grau i al mateix lloc que jo: Llengua i literatura catalanes a la Universitat de Girona. Em vaig adonar que la vida a la universitat no ha canviat gaire: havia tingut quasi els mateixos professors que jo i impartint les mateixes assignatures que ara; el fet distintiu era l'edat, i és que ara són trenta anys més grans que en l'època d'en Sala. Tant la meua mare com l'àvia coneixien la seva part de família que vivia entre Sant Feliu i Platja d'Aro, i me'n van donar quatre detalls que després vaig corroborar llegint *Una família*, el seu darrer llibre. Jo a ell no el coneixia d'abans, només em sonava pel nom, però hagués estat incapaç de mencionar el títol d'algun dels seus llibres.

Després de l'exposició oral que vam fer sobre *Els nois*, em vaig quedar comentant aspectes del treball amb en Xavier Pla, que em va animar a llegir *Persecució*, l'última novel·la de Sala de ficció. La vaig llegir apassionadament i li vaig comentar que m'havia agradat i enganxat encara més que *Els nois*. *Els nois* m'havia agradat molt: la trama té lloc a Vidreres, i tracta de com viuen quatre personatges diferents la mort de dos joves en

un accident de cotxe. És una novel·la polifònica en què cada personatge explica la seva visió de la realitat i vetlla pels seus interessos. El mal hi té un paper protagonista: està arrelat en dos dels quatre personatges, i sobrevola com un fantasma per tota la novel·la. Lligat amb el mal hi ha la presència de la mort, que és el punt de partida de l'obra amb l'accident dels dos joves. Està escrita en un ambient de crisi, en què predomina la individualitat per sobre de la col·lectivitat. La cruesa hi és partícip i ens mostra la realitat d'un poble a priori tranquil, com Vidreres. *Els nois* és una novel·la que desperta sensacions molt més agres que dolces, que et regira per dins, però que no pots deixar de llegir.

Totes aquestes sensacions es multipliquen per dos quan llegeixes *Persecució*. És encara més crua i amarga que *Els nois*, i amb el doble de pàgines. La trama de *Persecució* tracta d'un home que li explica a la seva dona que va matar l'exparella fa deu anys. El llibre ja comença amb una mort, igual que *Els nois*. L'acció es torna més tèrbola amb l'aparició de dos drogoaddictes amics del protagonista que plantegen i duen a terme operacions escabroses. És un thriller que pot provocar por i angoixa en alguns moments, i que t'explica part de la història des de la mirada de l'assassí, l'Albert Jordi, que sembla que pàgina rere pàgina intenti convèncer el lector que el que va fer no era tan greu, i que ell és una persona normal com qualsevol altra. Has de ser tu qui tria si el perdones o no. Com a *Els nois*, també està narrat des de quatre punts de vista: dos de masculins i dos de femenins. *Persecució* ja comença a ser un llibre poc amable només de mirar la portada: un cotxe bolcat cap per vall amb una porta oberta i un cérvol que sembli que hi vulgui entrar. Ja és tota una declaració d'intencions. El llibre s'endinsa dins de cada personatge i cerca la part més fosca del seu passat, i també del present. Ningú s'escapa de la tragèdia; el mal els va perseguint. *Persecució* és un llibre que t'atrapa i no et deixa respirar, i segurament per això en vaig quedar tan comprès.

Després de llegir *Persecució* vaig comentar-li a en Xavier Pla què m'havia semblat, i en un tres i no res ens vam posar d'acord que el tema del meu treball de final de grau seria Toni Sala. Les obres m'havien agradat molt i, a més, el fet que l'escriptor visqui al mateix poble que jo i sigui de fàcil accés em va ajudar a acabar de prendre la decisió. Més endavant vaig llegir *Una família*, l'últim llibre de Sala, que és autobiogràfic, i ajuda molt a comprendre per què ha escrit tant *Els nois* com *Persecució*. *Una família* repassa la història de casa seva: començant pel seu pare, que mor als 50 anys; la seva mare, amb qui

només hi té bona relació quan a ella li queden pocs anys de vida; i el seu avi, un home afí al règim franquista i molt mal considerat per la gent del poble. Com als anteriors llibres, la idea del paisatge i l'ambient desolador es percep des del primer moment. Ell se n'ha de sortir com pot: sense una habitació concreta on dormir i amb una família que el nexa que els uneix és que tots són companys de feina, en concret d'un hotel i hípica a Platja d'Aro. Toni Sala es mira al mirall per endinsar-se en les entranyes de la seva família i narrar tot el que hi troba, encara que el que veu no sigui agradable.

Un cop explicats els motius pels quals em vaig decidir de fer el treball sobre l'obra de Toni Sala, ara cal especificar per què he triat aquestes tres obres. He llegit pràcticament tota l'obra de ficció de Sala, i és sens dubte a partir d'*Els nois* que fa un salt qualitatiu en la seva obra. Amb *Els nois* s'estrena amb l'Altra Editorial el 2014, que serà l'editorial on també publicarà *Persecució* i *Una família*. La publicació d'*Els nois* va ser una aposta forta, ja que va ser el llibre encarregat de donar el tret de sortida a l'editorial que dirigeix Eugènia Broggi. Malgrat que ja havia guanyat algun premi i havia estat reconegut pel públic amb les primeres obres, és amb *Els nois* quan comença a expandir-se més la seva obra. De fet, el llibre és traduït a l'anglès i fa una gira als Estats Units per promocionar-lo. Amb *Els nois*, i després *Persecució*, és quan es posa de ple a escriure sobre el mal, la mort, i la identitat. Al llibre *Pere Marín* s'hi inicia, a *Rodalia* hi és més incipient, i a *Marina* i *Provisionalitat* hi torna una mica, però no amb la potència que tindrà a les últimes dues novel·les de ficció publicades. *Bones notícies* també conté molts contes de maldat, però s'allunya del terreny de la novel·la i no té una trama continuada que ens pugui mostrar l'evolució dels personatges. Tant *Pere Marín* com *Marina* contenen escenes autobiogràfiques o paisatgístiques de Sant Feliu, fet que els apropa a *Una família*, però no són suficients per establir-hi una relació o un lligam, com passa a *Els nois* i *Persecució*. Encara que *Una família* no sigui novel·la de ficció, podríem dir que és la que tanca el cercle d'*Els nois* i *Persecució*. Les dues primeres no s'entenen sense la tercera; et fan comprendre que la cruesa en què s'expliquen les dues primeres novel·les no venen en va, sinó que venen determinades per l'ambient en què ha viscut i les relacions familiars convulses que l'han acompanyat durant tota la vida. Podríem dir que *Els nois* i *Persecució* són un entrenament o una preparació per llavors escriure *Una família*.

Soc conscient que no és habitual dur a terme un treball de filologia sobre un autor viu, però crec que el fet que sigui contemporani a mi té un interès especial. He llegit sovint en

entrevistes a gent relacionada amb el món de la filologia que comenten que no s'expliquen prou els autors contemporanis o de la postmodernitat, i que el sistema universitari es basa principalment a estudiar autors morts. No puc estar-hi més d'acord. Es poden comptar amb els dits d'una mà els escriptors del segle XXI que hem treballat durant el grau, i els que hem estudiat ha estat en el seminari de Narrativa breu, una assignatura que no és obligatòria. A tot això, s'hi afegeix l'agregant que l'assignatura de Literatura de la postguerra a l'actualitat va coincidir amb l'inici de la pandèmia, i amb prou feines vam poder arribar fins a Josep Pla. Per mi té un gran interès estudiar un autor viu: és contemporani a nosaltres i, per tant, podem compartir les mateixes preocupacions, interessos o inquietuds. En el meu cas em va fer molta il·lusió poder-lo entrevistar, anar a veure la presentació del seu darrer llibre, coincidir en actes literaris, o fins i tot a la llibreria del poble. Un autor contemporani és algú a qui se li pot fer entrevistes, se'l pot criticar, lloar, veure'l als mitjans de comunicació, saber què opina dels temes d'actualitat, opinar de què s'ha dit sobre ell, pot escriure a les xarxes socials etc. També hi compartim el mateix context social, així que és molt més fàcil saber de què parla en tot moment i el llenguatge que fa servir per cada personatge. En contraposició, té un risc perquè es tracta d'una obra inacabada; si tot va bé Toni Sala escriurà més llibres i, per tant, aquest estudi es podria ampliar amb les següents novetats que presenti. De moment, tindrem present les obres que hagi publicat fins el 2021. En definitiva, fer recerca sobre un autor viu ho trobo molt enriquidor, i aquest treball pot ser una reivindicació de la importància d'estudiar escriptors actuals a la universitat, per també comprendre millor el present i veure les diverses realitats socials que hi ha. Un cop ja tenia pràcticament acabat el treball, vaig poder tornar a entrevistar Toni Sala en motiu d'aquest treball de final de grau. En concret va ser el catorze de maig de 2022 al bar Beach Club de Sant Feliu de Guíxols. Aquesta entrevista està inclosa a l'apèndix 1.

Introducció

Toni Sala va néixer a Sant Feliu de Guíxols el 2 d'abril de 1969. Fill de família de fondistes, va anar a l'escola i a l'institut a Sant Feliu. L'escola es deia els Estudis nous, que ara rep el nom de Gaziell, en honor al prolífic escriptor ganxó del segle XX. L'institut fou el Sant Elm, el que segons ell és el més ben situat de tot Catalunya per les vistes al mar que es veuen des de les classes i el pati. A deu minuts caminant hi ha l'ermita de Sant Elm, que es pensa que fou el lloc en què Ferran Agulló va batejar la costa gironina amb

el nom de Costa Brava. Sala va passar la seva adolescència vivint a l'hotel familiar de Platja d'Aro a la zona coneguda com Allà Radere, que era on dormien els cavalls de l'hípica del seu avi. Va estudiar Filologia catalana a la Universitat de Girona i va exercir com a professor d'institut. Després d'uns anys combinant escriptura i docència, va deixar l'ensenyança a secundària a principis de segle per dedicar-se plenament a escriure. Actualment imparteix classes en un seminari de literatura catalana del XX a la universitat Pompeu Fabra. Ha col·laborat pels diaris *El Punt Avui*, *l'Ara Comarques Gironines*, *L'Avenç*, *La Vanguardia*, el *Diari Maresme*, la revista *Núvol*, i també per l'*Àncora*, el setmanari guixolenc. És director del club de lectura de la biblioteca de Sant Feliu, i també n'és l'escriptor de capçalera. Toni Sala és casat i té una filla, l'Anna; actualment viu a Sant Feliu de Guíxols.

Pel que fa a la seva trajectòria literària, Toni Sala va debutar amb el llibre de contes anomenat *Entomologia* (1997) publicat a Edicions 62. El llibre tracta de l'exploració de l'ànima humana, visitar els llocs recòndits del nostre cos per veure què hi trobem. El títol ja fa joc amb el que es trobarà el lector. Per *Entomologia* va ser guardonat amb el premi Documenta de narrativa. L'any següent va escriure *Pere Marín* (1998), la seva primera novel·la, en què ell parla de la mort d'un amic seu a l'adolescència, i com afronta la vida i les peripècies que li passen sense el seu company. Com seguirà amb la seva narrativa posterior, el podem catalogar un llibre de morts i de fantasmes. El 2001 publica *Bones notícies* (2001), el segon llibre de contes, que reflexa sobretot escenes de la quotidianitat, barrejat amb alguns contes tràgics, com a ell el caracteritza. *Bones notícies* va ser un llibre que generalment va ser ben rebut per la crítica. Amb *Petita crònica d'un professor a secundària* (2001) va aparèixer al panorama mediàtic. Aquest llibre és una crítica al sistema d'educació a secundària vist des de dins, dels ulls d'un professor de català que no fa pas tant que hi ha començat. Va ser un llibre que va provocar molt enrenou pel fet que es qüestionés el model d'ensenyament als instituts. Això va repercutir-li en moltes entrevistes, i fins i tot l'oferiment d'algun càrrec polític. També li van caure una pluja de crítiques per part dels sectors conservadors, i tot plegat va empènyer Sala a deixar l'ensenyança per dedicar-se plenament a l'escriptura.

Després de publicar *Petita crònica d'un professor a secundària* va sortir a la llum *Goril·la blanc* (2003) un llibre escrit en primera persona que explica les aventures del goril·la més conegut del zoo de Barcelona: Floquet de Neu. És un llibre de memòries explicat des de

la mirada d'aquest goril·la tan famós. El 2004 publica *Un relat de la nova immigració africana* (2004). Tracta de la història de l'Agi, un home negre de 30 anys, en un cap de setmana a l'Alt Maresme. Seguint amb el continent africà, el 2005 treu el llibre *Quatre dies a l'Àfrica* (2005), un relat del viatge que va dur a terme a la realitat a Àfrica, que serveix per reflexionar sobre diversitat, cultura i el diàleg intercultural. Per tancar el cercle de les obres relacionades amb Àfrica, el 2013 publica *Agi, un gambià a Catalunya* (2013).

El 2004 publica *Rodalies* (2004), un llibre que tracta d'un home que deixa la feina i la família per anar allà on el porti el tren de la costa del Maresme, fins que coneix una dona de la qual li costa molt separar-se'n. Una història de robatoris que posa en dubte la fidelitat: tant a un mateix com cap als altres. Amb *Rodalies* va guanyar el premi Sant Joan de narrativa. L'any posterior, el 2005, va rebre el premi Nacional de Literatura concedit per la Generalitat. El 2007 escriu *Autoestop. Viatges per la Catalunya d'ara* (2007). El 2010 publica *Marina* (2010), l'últim llibre que traurà amb Edicions 62. La trama de *Marina* passa a Sant Feliu de Guíxols, i el títol és un homenatge a Joaquim Ruyra, pel seu llibre de contes titulat *Marines i boscatges*. *Marina* tracta d'un home depressiu que es vol prendre un descans de la família anant a Sant Feliu. Allà hi troba un amor de joventut que intenta seduir, un antic amic seu que és l'ex d'aquesta noia, i una altra noia amb qui sembla que les coses poden anar una mica millor. Tot és un embolic amorós, amb persecucions per la muntanya i armes pel mig. El 2012 s'estrena a l'editorial Empúries amb *Provisionalitat* (2012), un llibre que conté dos relats: el primer, titulat «El cotxe», que tracta de dos estudiants d'universitat que passen un cap de setmana fora de casa. «El cotxe» posa a prova el desig d'un dels dos, un desig que passa per sobre del que és èticament correcte. El segon relat és el que porta per nom el títol del llibre. A «Provisionalitat» Sala parla d'un home de setanta anys que s'ha d'enfrontar amb la malaltia greu de la seva dona, ingressada a l'hospital. Per concloure amb les novel·les publicades, el 2014 publica *Els nois* (2014) a L'Altra Editorial, llibre pel qual rep el premi de Crítica narrativa catalana el 2015. El 2019 rep el premi Joan Creixells de narrativa per *Persecució* (2019), el seu darrer llibre de ficció. El passat 2021 ha sortit a la llum *Una família* (2021), l'últim llibre que ha publicat.

Tot i l'extensa llista de llibres que ha tret de narrativa de ficció, Toni Sala ha conreat també l'assaig. El 2006 amb Edicions 62 publica *Comelade, Casasses, Perejaume* (2006), un llibre que repassa la trajectòria d'aquests tres artistes contemporanis i intenta acostar-

los al lector. El 2012 treu el llibre *Notes sobre literatura* (2012), en què estudia els principals autors de la literatura catalana del XX i algun del XXI. En aquesta obra s'hi poden trobar autors com Mercè Rodoreda, Gaziol, Josep Carner o Baltasar Porcel, entre d'altres. El seu assaig que ha tingut més repercussió va ser el que va publicar el 2014 amb L'Altra Editorial, que portava per títol *El cas Pujol. Reflexions sobre el terreny* (2014). Era just l'any que havia esclatat tota la trama de corrupció de la família de l'expresident de Catalunya, i per tant el llibre reflectia de ple la realitat que es vivia. Per *El cas Pujol* va ser guardonat amb el premi Ciutat de Barcelona l'any 2015. Sala també ha editat algunes obres cabdals de la literatura catalana, com *Solitud* de Víctor Català (2006), els *Dotze homenots* de Josep Pla (2013), o *L'escanyapobres* de Narcís Oller (2008). L'edició més coneguda és la dels episodis amorosos del *Tirant lo Blanc* (2013), que és lectura obligatòria a primer de batxillerat.

1. Els nois

Un cop repassada la seva biografia i la trajectòria com a escriptor, ens centrarem a explicar l'argument de les tres obres en qüestió i veure què n'ha dit la crítica de cada llibre, incloent-hi el que en pugui dir el mateix Toni Sala sobre cadascuna.

Per ordre cronològic, el primer llibre és *Els nois*, publicat l'any 2014 a L'Altra Editorial. L'acció se situa a Vidreres l'any 2013, en un context de crisi immobiliària i de la construcció, mentre que en els balcons es percep l'auge de l'independentisme. Tot comença amb la mort de dos joves, en Jaume i en Xavier, en un accident de cotxe. El poble està consternat pel que ha succeït i tothom acudeix al funeral. El primer personatge que es presenta és l'Ernest, un banquer del banc Santander d'uns seixanta anys, casat i amb tres filles que freguen la vintena. Ell no és oriünd de Vidreres i té una vida força monòtona. El mateix dia d'assabentar-se de l'accident condueix fins davant de l'arbre en què els nois van morir i hi troba en Miqui, un camioner pocapena que vagava per allà. Més tard arriba en Cals, un avi que recorda fets de la guerra. En Miqui, per no sentir-lo, convida l'Ernest a un restaurant. Mentre dinen, li insisteix en anar de putes a Lloret, i l'Ernest acaba cedint. Encara que no li faci gràcia la idea, el fet de viure una experiència nova i la insistència d'en Miqui el convencen. Quan l'Ernest es troba en situació s'ho repensa, però accepta la proposta de la noia i tenen sexe.

A continuació, l'acció passa a en Miqui, el camioner de trenta anys orfe de mare que va voltant de poble en poble per dur a terme els transports que li encomanen. Viu amb el pare i té una escopeta que ell li va donar. També rep per part seva el camió. En Miqui és un home amb un desig sexual desbordant. En un dels viatges que fa troba una prostituta a la carretera que li acaba prenent el pèl; no vol tenir sexe amb ell. Com que en Miqui se sent ferit, l'apunta amb l'escopeta i ella fuig corrents. Més tard, en Miqui torna al casino de Vidreres on hi ha la Iona i en Nil. Decideix parlar amb ella perquè l'atrau, i comença dient-li que li sap greu la mort del seu xicot, ja que el dia anterior va anar a portar bales de palla a casa seva. Seguidament, dona la seva targeta a ella i a en Nil per si necessiten alguna cosa. En Miqui acaba navegant per internet i troba el perfil de la Iona. Li diu que li ha agradat molt conèixer-la.

La Iona és una noia jove. És la xicota d'en Jaume, un dels dos nois que han mort. S'adapta a la nova i dura situació d'una manera molt curiosa: calla i no diu gairebé res. Ella ja havia hagut d'enterrar abans tres dels seus gossos, així que ja havia tingut experiències amb la mort. La Iona és estudiant de veterinària i és una gran amant dels animals. Compareix a l'enterrament dels nois amb els seus pares i la seva germana. Més tard, quan es troba amb en Nil al casino, aquest li ensenya vídeos en què crema animals. Els de cal Batlle, la família dels joves morts, es venen la terra perquè no tenen hereu, i els de can Bou i els Dalmau se la disputen. La Iona acompanya els pares a casa dels Batlle i discuteix amb la família d'en Jaume per endur-se una foto en la que sortia ella. Finalment, agafa la foto i l'enterra on hi ha els altres gossos morts, al costat de l'arbre de casa.

L'últim personatge que se'ns presenta és en Nil, un noi de vint-i-tres anys i fill únic de la família Dalmau. Té una relació tensa amb els seus pares. Va decidir estudiar Belles Arts a Barcelona en contra de la voluntat dels seus progenitors, i ho va deixar córrer per dedicar-se a la fotografia digital. Al cap de poc temps se'n va cansar i va començar a llegir molta literatura, però després ho va deixar i es va fer un forat a l'orella. La seva última etapa és la d'incendiar coses, sobretot animals. Passada la seva etapa a Barcelona, torna al poble amb els pares i decideix instal·lar-se sol en una barraca. Un cop instal·lat, en Nil va a can Bou i s'emporta un dels gossos de la casa amb una xarxa. El seu pare està a favor d'amenaçar els de can Bou per així quedar-se les terres dels Batlle. En un episodi, demana els serveis d'en Miqui perquè li porti unes taules a la barraca. El vell que els ha de donar les taules hi posa molta resistència, fins que en Miqui treu l'escopeta i el vell

cedeix a l'amenaça. A partir del moment en què es coneixen, en Nil li ensenya els vídeos que grava quan crema animals vius. En Miqui no se sorprèn; és més, li proposa de fer-ne un negoci. A tot això, en Nil té encara el gos dels Batlle tancat a casa. Quan la Iona el troba, s'hi enfada molt i, posteriorment, el pare d'en Nil amb ell per no complir amb la missió encarregada. Finalment, en Miqui i en Nil fan un trajecte en camió i en Nil li demana que s'aturi a l'estany de Sils. Quan ja veu les aigües, pensa en tot el que ha passat: ell havia cremat un gos que havia anat a petar a la carretera, i és el que provoca l'accident dels dos nois.

1.1 Recepció crítica d'*Els nois*

Els nois generalment va rebre bones crítiques després de la publicació, sobretot als Estats Units, gràcies a la traducció que en fa Mara Lethem. Bernat Puigtobella parla de la crítica que n'ha fet Kirkus Review, la prestigiosa revista literària americana. Puigtobella (2014) explica que a Kirkus es refereixen a *Els nois* com un “relat emocionant i estrany que gira al voltant d'un poble petit on la mort apareix inesperadament”. Kirkus acaba la seva crítica comparant Sala amb un dels més grans: *Els nois* de Toni Sala és “una novel·la de misteri existencial, absorbent, amb un final memorable digne d'Edgar Allan Poe. Absolutament brillant” (Puigtobella, 2014).

Malgrat que les crítiques que rep als Estats Units el posen en un nivell superior de les que rep aquí, Toni Sala no es queda curt amb els elogis rebuts a Catalunya. L'escriptor i crític literari Jordi Llavina (2014) en destaca la minuciositat amb què està escrita l'obra de Sala:

L'excel·lència de Sala com a novel·lista no es troba tant en la construcció d'un artefacte infal·libre i ambiciós, [...] sinó, sobretot, en els passatges pròxims a l'esperit de la crònica, en el dibuix dels personatges i en l'administració d'uns detalls que resulten fascinadors”.

Narcís Comadira (2014), que també ha viscut part de la seva vida a Sant Feliu, lloa la llengua que fa servir Sala per teixir el llibre: “sempre amb una llengua precisa i exacta que acaba envoltant el lector, sacsejant-lo, deixant-lo commogut, no solament per la versemblança del retrat sinó també pels mitjans amb què s'aconsegueix aquesta versemblança”. Afegeix: els “paisatges, referències, imatges, veus, tot acudeix a la construcció de l'artefacte verbal. I el lector hi queda pres. I hi aprèn” (Comadira, 2014).

Un dels punts més característics de la prosa de Sala són els monòlegs interiors de cada personatge, a vegades fins i tot abusius, com escriu Maria Sevilla (2015) a *Els marges*: “La gràcia de la prosa de Sala és la duresa, l’aparent indiferència i una densitat que seria molt més reeixida si, en comptes d’optar pel recargolament explicatiu tan temptador del monòleg interior, es decidís per l’el·lipsi” (p. 111). En canvi, a la Marta Orriols (2014) li ha semblat just el contrari:

El lector segueix llegint totalment absorbit per una prosa plena de vitalitat, que sap alternar un molt bon ritme narratiu amb els diàlegs i, sobretot, sap seqüenciar molt bé les accions que provenen de quatre personatges isolats [...] amb un accident de trànsit que les connecta per diferents motius.

D’altra banda, no li ha acabat d’agradar que els personatges no tinguin febleses, estiguin quasi sempre convençuts de les seves decisions, sense deixar espai per al dubte. “Potser en aquest sentit m’ha sobrat una mica de filtre per part de l’autor i, [...] m’ha faltat que emocions més dispars es desboquessin com a persones humanes que són, de ficció però humanes al cap i a la fi” (Orriols, 2014).

Si hi ha algun tema que predomina en *Els nois* és la mort i com està vista des de cada personatge. Així és com ho veu Maria Sevilla (2015):

La clau de volta d’aquest llibre és, probablement, aquest conjur contra la mort que són la mort dels altres, aquest intent d’entendre la mort, [...] des de la crisi d’una identitat pròpia discursivament escindida, [...] en quatre personatges diferents, amb quatre parells d’ulls diferents i quatre percepcions diverses d’aquest mateix fenomen irreductible. (p. 112)

Precisament sobre la mort, el tema més fosc de la literatura, Josep Pastells (2014) diu que Sala l’intenta il·luminar, i no posar-hi encara més fosc:

El cas és que el banquer, el camioner, la parella d’un dels morts i el veí ‘artista’ que apareixen a *Els nois*, les seves reaccions davant la mort, aporten una mica de llum, o molta llum, a un dels motius literaris més foscos però alhora més interessants.

Així ho ratifica Sala, en una conversa amb en Matthew Tree: “no és veritat que jo sigui fosc, el que és fosc és la realitat. Jo més aviat soc lluminós, el que intento és fer-hi llum” (Revista Esguard, 2014).

2. Persecució

La història de *Persecució* comença amb l'Èlia, una agent immobiliària que va poder superar la crisi de la segona dècada dels 2000 i a qui el negoci li va força bé. L'acció se situa l'any 2017. Ella fa fora de casa l'Albert Jordi, l'home amb qui havia estat el darrer any, quan ell li confessa que deu anys enrere havia matat la seva dona, la Sara. A partir d'aquí és com es desenvolupa la trama, també a partir de quatre personatges diferents, tots explicats en primera persona. L'Èlia resta incrèdula a les paraules que han sortit de l'Albert Jordi, i després de fer-lo fora repassa tot el que ha estat la seva vida abans, i després de conèixer-lo. El pare de l'Èlia va morir en un accident de pesca i mai van trobar el cadàver. A la feina, un rus la viola a l'ascensor després d'ensenyar-li una casa. No passa precisament per una bona etapa. Amb tantes incerteses, dubta si vertaderament el que li va dir l'Albert Jordi és cert o no, i decideix anar-lo a buscar.

Llavors l'acció passa a l'Albert Jordi, que se n'ha anat a passar uns dies a Riudellots, en un hotel vora de l'aeroport. Allà hi coneix la Teresa, que durant molts anys havia estat hostessa de vol, però ara és la recepcionista d'aquest petit hotel, l'Hotel Avions. L'Albert Jordi recorda els anys de presó i com va conèixer l'Andrés i el Mercury, que després d'unes quantes violacions d'ells dos cap a l'Albert Jordi, van construir una amistat. En sortir de la presó van ser les dues úniques persones que l'esperaven, i el van ajudar a aconseguir feina a la llibreria Noumón. A l'Albert Jordi li agrada molt passejar, i sovint se'n va a esbrinar què hi troba en els llocs recòndits de Riudellots i voltants. En una excursió de les seves, un transportista de porcs bolca, segons ell, per culpa d'un negre que anava en bici que li ha passat massa a prop. L'Albert Jordi no diu res a la policia del negre, però té la seva cartera, i li ofereix per escrit un intercanvi de diners a canvi de la cartera i el seu silenci. En Sulaiman, el noi de la bici, li escriu que el deixi en pau. A continuació, l'acció es reprèn amb l'Èlia. Decideix anar a casa l'Albert Jordi, però no hi troba ningú. Li obre la porta de davant el veí, en Carles, un jove estudiant d'universitat amb qui xerra una estona. L'Èlia aconsegueix entrar a casa de l'Albert Jordi amb l'ajuda d'un manyà, i com que l'espera, s'hi queda a viure uns dies. Amb tant de temps li entren

ganes de saber qui era la Sara, l'exparella de l'Albert Jordi, quina cara feia, i amb quin ganivet la va matar. Finalment, parla amb en Mercury per telèfon i a ell se li escapa que l'Albert Jordi és a Riudellots. El primer capítol, titulat «Ens farem companyia», conclou amb l'Albert Jordi. Deixa una nota escrita per a en Sulaiman, en què li reclama mil euros a canvi de la seva documentació. L'Albert Jordi es presenta al lloc acordat amb l'Andrés i el Mercury, i en Sulaiman tampoc va sol. Estan posats estratègicament tots dos bàndols perquè no siguin vistos per l'altre. En la interacció, l'Andrés i el Mercury van enxampar dos homes, que van apallissar, i els altres van fugir amb el cotxe. Un negre va sortir corrents, va caure per un precipici i es va matar. Com a colofó, l'Andrés i en Mercury es van endur els mil euros que havien demanat. Després d'això, l'Albert Jordi i la Teresa se'n van en avioneta. Ella li vol treure informació, i saber què fa a Riudellots. El posa contra les cordes i l'Albert Jordi li diu que hi ha anat perquè ha matat el seu gos.

El segon capítol, titulat «Muntanyes del Canigó» s'inicia amb la Teresa. Ella i l'Albert Jordi han fet l'amor, i ja el categoritza com un dels seus homes; és a dir, un d'aquells homes que coneix durant uns dies, o tan sols una nit, i ja no veu mai més. D'aquests n'ha tingut molts, i el fet que fos hostessa de vol en el passat hi devia ajudar molt. Ha vingut una nova clienta a l'hotel: l'Èlia, que pregunta per l'Albert Jordi. La Teresa no li diu que hi va ser, i que de fet se n'havia anat aquell mateix matí. A mesura que es coneixen li explica la veritat; a la Teresa li costa de creure la versió de l'Èlia, i es pensa que el tema de la Sara és inventat. La Teresa s'ofereix a trucar a l'Albert Jordi amb el telèfon de l'oficina, perquè així li pugui agafar. Mentre xerren, surt a la conversa el negre mort, ja que una senyora gran diu haver reconegut l'Albert Jordi i dues persones més molt a prop d'on van trobar el cadàver. A partir d'aquí la Teresa es decideix a buscar-lo amb l'Èlia.

Llavors parla en Mercury, que és la parella de l'Andrés. L'Albert Jordi, després d'anar-se'n de Riudellots decideix trucar-los, i se'n van a voltar amb el cotxe pel Baix Empordà. En Mercury té 68 anys, i l'Andrés és molt més jove. Mentre sopen, li expliquen que tenen un pla infal·lible per guanyar diners: segrestar nens i fer-se rics amb el que guanyarien del rescat. L'Albert Jordi diu que s'ho ha de pensar, i segueixen fent voltes amb el cotxe mentre es droguen. Aparquen en un descampat i l'Albert Jordi fuig corrents; no en vol saber res del pla estratègic d'aquells dos. L'atrapen ràpidament i fan les paus: l'Albert Jordi necessita temps per pensar-s'ho. L'acció torna a la Teresa, que com que té la direcció del domicili l'Albert Jordi decideix anar-lo a buscar a casa. Un cop a Barcelona,

es troba amb els atemptats de la Rambla, és agost de 2017. La situació és de desconcert i toca el timbre de casa seva. Li respon en Carles, el veí, que la convida a passar la nit. Ella ho accepta, però se'n torna de matinada a l'hotel amb el cotxe. El capítol de «Muntanyes del Canigó» acaba amb en Mercury. Després que en Mercury expliqui el seu passat i com va conèixer l'Andrés, ells dos van a buscar l'Albert Jordi a casa seva. Ningú els respon, però intueixen que hi és per una esclatxa de llum que veuen. Truquen a la porta infinitat de vegades, fins que l'Albert Jordi els respon. Insisteixen tant que els obre la porta, i a casa seva els admet que encara no té una decisió clara pel que fa al negoci. En un tancar i obrir d'ulls, l'Albert Jordi s'escapa de casa i els deixa tancats a dins. Ells s'enfaden molt i el criden, però no hi ha res a fer. Li destrossen la casa i l'emplenen de merda, li deixen les parets pintades de merda.

El tercer i últim capítol «N'has sabut res més?» tanca la història de l'Albert Jordi i l'Èlia. L'Albert Jordi s'instal·la a un hotel de Barcelona uns dies mentre l'Andrés i el Mercury són a casa seva. Quan hi torna se la troba destrossada; es truquen amb en Mercury per quedar en pau i no veure's mai més. Telefona a l'Èlia i queden per després. Des del punt de vista de l'Albert Jordi ens explica que la va a veure a casa. Parlen de la Sara i de tot el que va passar. L'Èlia no s'ho acaba de creure, i li demana que la porti a la seva tomba per confirmar el que diu. Un cop confirmada la versió de l'Albert Jordi, tornen a casa i tenen sexe. A la nit, ella està amb un ganivet a la mà, plorant, i li demana que se'n vagi. L'Albert Jordi fa veure que se'n va, però es queda al rebedor. Tot seguit, parlen, cadascú des d'una habitació diferent. L'Èlia no el vol veure més. Finalment, l'Albert Jordi entra a la seva habitació i la mata. El llibre clou amb l'Èlia, amb el seu punt de vista. Troba la Teresa en una manifestació i queden per anar a Tarragona. Abans de tornar-se a veure, l'Èlia visita el seu psiquiatre, i li comenta que va veure l'Albert Jordi, però no el va deixar entrar a casa. A Tarragona totes dues diuen que han buscat l'Albert Jordi a les xarxes, i que no en saben res més. Opten per no buscar-lo més. L'Èlia deixa l'agència de viatges i decideix anar-se'n a viure a Tarragona. El llibre té dos finals: el que té el punt de vista de l'Albert Jordi i mata l'Èlia, o el d'ella, en què finalment l'Albert Jordi no entra a casa seva i llavors se'n va a Tarragona amb la Teresa. El lector pot triar un final o l'altre.

2.1 Recepció crítica de *Persecució*

Que *Persecució* és un llibre carregat de violència és evident; ara bé, a part d'això també hi ha altres subtemes, que, el també escriptor ganxó, Ponç Puigdevall (2019), detalla a la perfecció:

S'hi explora puntualment el repertori d'endèmies més representatiu i espectacular de l'Occident contemporani: el declivi del mascle blanc i heterosexual, la violència dels desastres naturals, l'afany especulatiu, la perversitat i la corrupció del món postcapitalista, les crisis econòmiques, els atemptats del fonamentalisme islàmic, la trivialització de la violència.

El mateix Puigdevall (2019) parla de la construcció quirúrgica del llibre: "l'ambició el du a crear un escenari patològic, il·luminat amb la llum inhumana d'un quiròfan metafísic, i on dissecciona, amb un visible sadisme, les glàndules malaltes i els òrgans cancerosos de la realitat".

Segons Pere Antoni Pons (2019), tota aquesta maldat i violència:

Seria insuportable de llegir, si no fos que Sala, d'una manera intel·ligent, ho relata tot amb una prosa calculada i elegant, neta d'estridències i d'inflamacions retòriques, amb una prosa que avança a ritme d'obsessions meditatives i que ens arriba amb un to que no és ben bé lacònic ni fred, sinó d'una intensitat reflexiva, esmunyedissa, distant.

Al cap i a la fi, és aquesta violència la que "ens xucla i ens arrossega fins al fons de les turbulències (i truculències) de l'ànima humana amb una força que no podem resistir" (Puigtobella, 2019).

El tema principal, juntament amb el mal, és la mort, una mort que encarna l'Albert Jordi amb l'assassinat de la Sara, però que no només trobem en aquest cas, tal com diu Marina Porras (2019):

Hi ha un joc brillant entre la idea de la mort imposada (el crim), la mort volguda (el suïcidi) i la mort per atzar (els accidents o els atemptats). El llibre explora la relació que hi ha entre elles i les dosis de culpa que arrossega cada mort.

De fet, “tots quatre personatges se senten fatalment atrets per l’Albert Jordi fins al punt de perseguir-lo, sigui per cobdícia (Andrés), sigui per curiositat (Teresa) o per la mateixa por que els provoca la repulsió que senten per ell (Èlia)” (Puigtobella, 2019). Com el mateix Toni Sala explica a l’entrevista que li fa Marina Porrás (2019) a *El Nacional*:

El tema del mal és central a tots els meus llibres. A *Persecució* em pregunto fins a quin punt el coneixement i el mal van lligats. Fins a quin punt el fet que tu t’interessis pel mal et converteix en dolent, però alhora si no el coneixes no saps enfrontar-t’hi.

A la revista *El Temps*, a l’entrevista que li fa Esteve Plantada (2019), Sala ho acaba de concloure:

Per això la “persecució” és la persecució del mal, el que fa que hi hagi lectors que pensin que és desagradable i d’altres que no. La qüestió és, sempre, on comença el mal. Si t’atrau veure imatges de dolor, en quina part tu ets responsable d’aquest dolor?

3. Una família

Una família explica la vida de la família de Toni Sala, i ell mateix, a partir de tres capítols: pare, avi i mare, en aquest ordre. Comencem pel pare. El seu pare s’està morint de càncer de gola. Viu sol a la primera habitació del primer pis de l’hotel familiar de Platja d’Aro. Té quaranta-set anys i en Sala vint-i-u. En Toni Sala estudiava a la universitat i no tenien gaire relació. A l’hospital, el pare li demana un espill al fill; serà la darrera cosa que li demanarà. El pare va morir en braços de la mare; era molt fumador, i és possible que fos la causa principal del càncer. El seu pare era l’Antònio, i el seu fill, en Toni. L’avi patern d’en Toni era en Miquel Sala, un senyor distant. Era el propietari de la fonda del Sabre, situada a la carretera de Girona, que és una de les entrades de Sant Feliu de Guíxols. L’avi Miquel es va convertir en l’avi Sabre degut a la fonda. A l’altra banda del poble, la seva àvia materna tenia l’Empordanesa, una fonda a la carretera de Palamós. L’Antònio era cambrer a cal Sabre, abans que construïssin l’hotel a Platja d’Aro. En Toni, de jove, acostumava a lligar amb noies estrangeres que venien a la fonda. Una d’elles va ser la Nadia, una noia milanesa que fins i tot va anar a visitar a Itàlia durant el curs. L’avi Miquel es va vendre la fonda de cal Sabre i se’n va anar a Palma, ja que sembla que hi va haver alguna disputa entre l’avi Sabre i l’avi Massa, el matern. Precisament l’avi Massa va comprar un hotel als afores de Platja d’Aro i també hi va construir una hípica al costat,

amb la col·laboració d'en Lluís Serra, un pagès de la zona. Als anys vuitanta, els pares d'en Toni van construir un hotel nou, al costat del vell, i durant alguns anys van conviure tots dos. L'Antònio, el seu pare, també havia treballat uns anys al König de Girona, quan encara estava a cal Sabre. Pare i mare no es portaven gaire bé: hi havia insults de la mare cap al pare i maltractament psicològic; els fills, que eren tres, donaven més suport al pare. De fet, hi havia una relació distant entre tota la família, també entre germans, no era cosa només dels pares. A casa, qui prenia les decisions era la mare; el pare poca cosa hi tenia a dir. Hi havia molta desconfiança també per part dels avis materns, els Isern, que ho criticaven tot i també a tothom. Malgrat que tots treballaven en negocis familiars, la relació que tenien era fonamentalment professional, bàsicament perquè la sentimental amb prou feines existia.

La part de l'avi comença explicant com era l'hípica, i Allà Radere i Allà Davant. Allà Radere era el món de les quadres, on en Toni va aprendre a muntar a cavall i on passava l'estona del dinar. Fins a l'adolescència va viure al marge d'Allà Radere. En Toni també portava els cavalls i ensenyava els clients a muntar. El seu avi Josep Isern, el matern, que era de can Massa, havia manat tota la vida sobre bèsties i persones, també en política, era algú molt autoritari. Tenia una pistola a casa amagada a l'habitació. No tenia bona reputació dins el poble, era molt odiat pels guixolencs. L'avi Josep va redreçar el negoci de carros familiar, que estava en hores baixes, però amb l'inici de la Guerra Civil se li va acabar durant un temps. Van detenir-lo i el van deixar triar entre ser traslladat a Barcelona o anar al front; va decidir anar al front, i això probablement li va salvar la vida. El seu avi era un desertor. L'avi tenia el carnet d'"ex-cautivo" i va poder tornar a fer viatges amb carro. Era molt mal vist pel seu canvi de bàndol, ja que pràcticament no hi havia gent de la Falange a Sant Feliu. També pel caràcter autoritari que desprenia, era un home molt despectiu cap a la resta. Havia fet xantatge a més d'una persona, i també va ser el responsable d'enderrocar edificis emblemàtics de Sant Feliu. Tot això, per la intenció de seguir edificant i fer diners amb els negocis. Si una cosa bona va fer per Sant Feliu va ser salvar el Casino dels Nois. L'alcalde el volia a terra, però ell va aconseguir que no l'enderroquessin. L'avi Isern n'era soci, i per la relació que tenia amb els constructors va fer el possible perquè no el tiressin a terra. Ell mateix va ser qui va dir-li a en Toni que el seu pare, l'Antònio, era bevedor, cosa que en Toni no es va prendre gaire bé. En Toni explica que ell dormia a sobre les quadres, a Allà Radere; no tenia ni una habitació per ell sol. La manera que tenia de lligar era amb les noies que venien a muntar a cavall,

aprofitava que es coneixia el camí de memòria per fer la part final del trajecte sols, i així tenien més intimitat. L'avi va morir de càncer l'agost del 2001, i va deixar un testament molt favorable cap a la seva filla, la mare d'en Toni, amb qui tenia una relació molt estreta. En Toni no va tenir mai una bona relació amb l'avi Isern, tenien un tracte fred i de desconfiança.

El capítol de la mare comença amb un retret d'en Toni cap a ell mateix i tota la seva família: tothom li va donar l'esquena al pare quan s'estava morint. Quan en Toni vivia a Girona en un pis d'estudiants, tan sols tornava a Platja d'Aro a recollir diners, perquè amb prou feines es veien amb els germans. Era un cap de setmana buit. En Toni havia viscut molt amb els avis i havia anat creant un distanciament amb els germans; un distanciament que es redreçaria amb la mort de la mare, degut a tots els tràmits del testament. No dinaven junts de petits a casa, cadascú feia la seva. En Toni es quedava a casa dels cosins tant com podia, perquè a l'hotel no hi havia privacitat; no tenia una privacitat en els espais ni tampoc en el temps. Mentrestant, la mare, eren com carn i unglà amb l'avi, l'avi Isern. La mare, de nom Maria Dolors, era molt seriosa i esquerpa, no somreia mai. Era la gran de les germanes, i això carrega un escreix de maduresa. Va morir d'un tumor, però va ser valenta en tot moment. De fet, va ser valenta en qualsevol moment de la vida. La Maria Dolors va treballar durant un temps a cal Sabre, fins que l'avi la va treure d'allà. A cal Sabre va ser on va conèixer l'António, el seu home. Es van casar quan ella tenia vint anys. Quan en Toni era petit, vivien a Platja d'Aro, però els fills anaven a l'escola a Sant Feliu, al Gaziol, i els records que ell té de la mare és d'anar en cotxe en aquests trajectes. La Maria Dolors era solitària, es parlaven sense mirar-se, i mai s'interessava pel que feia el seu fill. Menys relació encara tenia amb la neta, la filla d'en Toni. Una dona més que freda, gelada. Malgrat que la mare mai li havia comentat res dels llibres que en Toni escrivia, ell va saber que estava al cas de tot el que publicava, i després de morir ella, van trobar remenant papers entrevistes que li havien fet, treballs escolars, o crítiques d'algun dels seus llibres. En Toni va acompanyar la mare els últims anys de vida a l'hospital; degut a la seva malaltia van tenir millor relació. L'agraïment d'haver-lo portat al món fou el motiu d'escriure el llibre. La van portar a una residència, i ja als últims dies de vida la van traslladar a una residència de la mateixa carretera de l'hípica. L'enterrament va ser a Sant Feliu, al panteó familiar que l'avi havia comprat. La van enterrar amb el seu pare i el seu home.

Una família clou amb un breu capítol anomenat «Retrat» en què parla de la seva àvia materna, encara viva aleshores. La Lola tampoc té gaire relació amb en Toni, no hi havia proximitat emocional, semblava com l'ombra de l'avi. Té similituds amb la seva filla, la Maria Dolors, ja que totes dues estaven emocionalment al marge del marit i sovint no menjaven a taula amb els altres. El vint-i-u de gener d'aquest 2022 va fer cent-un anys. Va morir el dia del seu aniversari.

3.1 Recepció crítica d'*Una família*

Una família no ha tingut tanta tirada com *Els nois* o *Persecució*, probablement pel fet que sigui un llibre autobiogràfic, però no li han faltat elogis per part dels crítics. Ponç Puigdevall (2021) ens parla de com està escrit, i dels aspectes morals que hi ha en el llibre:

Sala prepara aquí escenes a consciència, crea climes morals d'intensitat pertorbadora, descriu la puresa del paisatge de l'entorn, les complicacions enrevesades de la seva naturalesa interior, en un context en què el sentit del ritme de la prosa és un al·licient per seguir endavant inclús si la necessitat de l'anècdota sembla mínima.

El turisme és un tema central en l'obra, perquè els fets passen entre Platja d'Aro i Sant Feliu a la segona part del segle XX (Puigdevall, 2021):

A *Una família*, certament, Sala recorda la complexitat social i moral de la Costa Brava en el moment de derivar cap a l'economia de l'estiueig, les conseqüències que va comportar: la presència de forasters, l'aparició de nou-rics, la creació d'infraestructures, els fluxos d'immigrants, l'extinció d'un paisatge i d'una manera d'entendre el món, també la cancel·lació de la misèria de la postguerra.

La família, que és el tema central del llibre de Sala, com explica a l'entrevista que li fa Joan Safont (2021) a *El Nacional* és "la unitat bàsica de la literatura" i destaca el fet que sigui "Una família" i no "La família" perquè "aquesta família podria ser americana o de qualsevol banda i funcionaria" (Safont, 2021). "Aquí la gràcia és que els problemes que he tingut amb la meva família poden ser els que ha tingut qualsevol amb la seva" (Safont, 2021). Seguint en la mateixa entrevista, Sala cita una frase de Giorgio Agamben que descriu perfectament la finalitat del seu llibre: "la gent diu que escriu per al demà, però

ell diu que no escriu ni per avui, ni per demà, que ell escriu pels morts” (Safont, 2021). A l’entrevista de Montserrat Serra a la revista *Vilaweb*, Sala parla de la mort com a eix fonamental de la vida: “si no fos per la mort, cap decisió tindria sentit. La mort fa que la vida tingui un sentit transcendent” (Serra, 2021).

Precisament morts són els personatges d’*Una família*: el pare, l’avi i la mare. De fet, Sala, en una presentació del llibre explica que havia escrit més de cent pàgines sobre l’àvia, que encara era viva, però que les havia tret perquè no estaven tan ben aconseguides. Bernat Puigtobella (2021) reflexiona sobre com Sala ha dibuixat l’obra i l’ha acabat tancant:

Sala acaba construint un tríptic que s’obre i es desplega en tres icones, i tanca el conjunt amb un breu retrat de la seva àvia Lola, una dona centenària que els ha sobreviscut a tots i que acaba sent la tanca de l’estoig que conté els morts de la família.

També en destaca l’aspecte memorialístic (Puigtobella, 2021):

Si l’autoficció, en el sentit més pejoratiu del terme, era la suma de mala memòria i invenció, *Una família* és just al contrari: unes memòries al servei de la imaginació literària, que és també la facultat de veure i traduir en paraules allò que tenim davant dels ulls i no percebem perquè és invisible, com l’aire que respirem.

Hi afegeix: “*Una família* és el retrat de l’esplendor i la decadència d’un món que Sala ha viscut de primera mà, però també el registre precís d’una educació moral, la que va rebre dels seus pares” (Puigtobella, 2021).

A *Una família* s’hi perceben traces dels anteriors llibres de l’escriptor ganxó, com bé han vist Puigtobella i Xavier Pla. Puigtobella (2021) comenta:

Una família és una gran anella que encercla tota l’obra de Toni Sala. La barra en què el seu pare, l’Antonio, servia cerveses ens recorda el bar sòrdid de *Pere Marín*. Els cavalls de l’hípica que el seu avi tenia a Sant Feliu fan els primers trets a *Rodalies*. L’hotel desert on la seva mare, Dolors, consumia els hiverns ens remet a l’escenari espectral d’habitacions buides de *Marina*, una altra novel·la magnífica que caldria recuperar.

Xavier Pla (2021) lliga més el llibre amb els dos precedents de ficció:

Amb *Una família*, Toni Sala sembla haver recorregut un llarg i tortuós camí, diguem-ne vivencial o existencial, però que en tot cas no tan sols és literari. Devia estar latent, però va començar a traspuar en *Els nois* (2014) i *Persecució* (2019), on la violència s'havia fet cada vegada més present. No deu haver estat fàcil agafar el toro per les banyes i dedicar-se a cavar el forat metafòric de la tomba. El resultat és en aquest últim llibre, en un extraordinari exercici de no-ficció amb una prosa autobiogràfica admirablement equilibrada entre la reflexió, l'observació, la introspecció i la rememoració.

4. Conèixer l'ombra

“Com vols parlar de l'ombra si no és coneixent-la?” Aquesta frase surt a la pàgina 280 del llibre *Notes sobre literatura* que va publicar Toni Sala l'any 2012. El context és Narcís Comadira i el seu llibre de poesia *En quarantena*. A *Notes sobre literatura* Toni Sala exerceix la funció de crític, de bon lector, que també sap adoptar a la perfecció. Com ell mateix va comentar a l'entrevista que li vam fer mentre passejàvem per Pedralta: “un escriptor sobretot és un lector”. I hi afegeixo: per ser un bon escriptor has de ser un bon lector. Aquesta afirmació la ratifica Sala en el *Notes sobre literatura*, llibre que tracta diferents autors per ordre cronològic: de Narcís Oller amb el seu *Escanyapobres* fins a Narcís Comadira. Tracta els autors que més li interessin, no tracta d'establir un cànon ni parlar de les patums de la literatura catalana del XX i part del XXI. Ell analitza autors, tant en poesia com en narrativa, i hi intenta trobar connexions en alguns casos. El llibre, de fet, és un recull d'articles que ha anat publicant en revistes o al seu blog personal. També, en alguns casos, recopila crítiques d'edicions que havia fet, com és el cas de *L'Escanyapobres*, *Josafat* o *Solitud*. A *Notes sobre literatura* Toni Sala es desdobra en crític literari i ho fa molt bé. Tracta temes com l'exili, el franquisme i el paisatge català. Els dos darrers elements apareixen en l'obra de Sala, sobretot el paisatge, que normalment el situa en un lloc concret i el descriu minuciosament.

D'altra banda, com coneix l'ombra Toni Sala? Doncs indagant-hi fins a les entranyes. Toni Sala la il·lumina perquè els lectors la puguin veure. L'ombra és un dels temes en comú entre *Els nois*, *Persecució* i *Una família*. És aquest mal, que apareix sobretot als dos primers llibres esmentats, però que ressegueix tota l'obra de Sala. És un escriptor

amant de la foscor; la seva literatura és freda, seca, no té aspiracions de deixar el lector content ni que la seva obra sigui agradable de llegir, al contrari, la intenció és que el lector experimenti aquest mal i reflexioni sobre la situació o sobre com hauria actuat ell. A partir d'ara, a través dels temes que seran: context històric i ambientació, paisatge, violència física i verbal, el jo i la mort repassarem els punts en comú d'*Els nois*, *Persecució* i *Una família*. Tots tres són llibres diferents, però tenen punts temàtics connexos. Això no vol dir que els temes apareguin de la mateixa manera a totes tres obres. L'objectiu és buscar semblances i similituds dels llibres a partir dels temes, i veure de quina manera aquests temes són enfocats.

4.1 Crisi, postguerra i atemptats

“Ara tot semblava culpa de la crisi” (Sala, 2014, p. 11). Amb aquesta frase Sala comença *Els nois*; és un avançament del que es trobarà el lector llegint la novel·la. A *Els nois* el context no és favorable: ens trobem a l'any 2013 en plena crisi de la construcció, ja feia uns anys que havia explotat la bombolla immobiliària i encara es percebia l'impacte del frau de les preferents. Per exemple, en Miqui, el camioner, es queixa a l'Ernest, que treballa a una sucursal del banc Santander de Vidreres, de l'estafa que ha patit el seu pare (Sala, 2014):

Jo tinc algun problema amb els banquers. I en concret amb un del meu poble, a Sils. Us heu quedat la pasta del meu pare. Li heu donat pel cul a ell i de retruc a mi. Quan veig un Mercedes ja sé que és un banquer, un polític, o totes dues coses juntes. Un dia d'aquests m'emprenyaré, agafaré una escopeta, m'enfilaré al camió i començaré a fer justícia. (p. 38)

Malgrat la crisi aparent, el 2013 són moments d'auge de l'independentisme català, que també compartirà *Persecució*, en què l'acció se situa l'any 2017. A *Els nois* en Miqui veu des del camió com els carrers s'emplenen d'estelades (Sala, 2014):

Els últims mesos els balcons i les finestres s'havien omplert d'estelades, i els ajuntaments convergents i d'esquerra havien hissat banderes catalanes a les rotondes d'entrada als pobles. [...] Per cada agència immobiliària o oficina de banc que tancava sortien mitja dotzena d'estelades més a les finestres i els balcons. Al costat de cada bandera hi havia un cartell o dos d'*En venda*. Pisos en venda. (p. 76)

Enmig de la crisi surt el sentiment independentista; amb un entorn tan desolador, la il·lusió “dels catalans covards que ara aixecaven el cap” (Sala, 2014, p. 76) mantenia viva alguna esperança en un futur pròsper i millor. A *Persecució*, l'Èlia diu que “la recuperació de les meves amigues va estar lligada des del primer missatge al moment històric que es vivia a Catalunya, als dies que van dur als carrers el clímax del seu despertar nacional” (Sala, 2019, p. 320). El 2017 va ser el punt àlgid del moviment independentista: l'any del referèndum, el de la màxima repressió i el de les manifestacions massives. Precisament, en una d'aquestes manifestacions és on es troben l'Èlia i la Teresa i decideixen anar a Tarragona: “entremig dels manifestants amb banderes independentistes, la vaig descobrir per l'avioneta que duia tatuada al clatell. [...] La Teresa anava amb la seva bandera estelada, enmig d'una colla de gironins, els seus paisans” (Sala, 2019, p. 324).

El 2017 a Barcelona, a part de les manifestacions independentistes, també hi va haver una situació que va commoure molt la població: els atemptats de la Rambla. A *Persecució* també apareixen quan parla la Teresa (Sala, 2019):

Va passar per davant meu una furgoneta de la policia a tota velocitat amb la sirena engegada. [...] Hi havia hagut un atemptat a la Rambla, no gaire lluny d'allà. Un cambrer va sortir a la porta i va avisar que qui volgués entrar entrés, que ara o mai, que ell abaixava la persiana, que els terroristes corrien pels carrers. Jo era molt a la vora de casa de l'Albert Jordi i em vaig quedar a fora. (p. 193)

Encara que no siguin atemptats, quan la Teresa parla de la Sílvia, la seva millor amiga, explica que va morir en el tràgic vol que havia d'anar de Barajas a Gran Canària l'any 2008. La Sílvia era hostessa de vol i va morir com pràcticament tots els passatgers. La Teresa també fa menció a l'accident de Germanwings del 2015, en què el pilot va estavellar deliberadament l'avió en una zona prop dels Alps i van morir la totalitat dels passatgers.

A *Una família* l'acció se situa des de voltants dels anys 30 fins a l'actualitat, així que el context històric és molt canviant. Si hi ha una frase que caracteritza l'època de l'Antònio, el pare d'en Toni, és aquesta : “ells van viure la guerra, però nosaltres va ser pitjor, nosaltres vam viure la postguerra” (Sala, 2021, p. 103). L'època de postguerra va comportar que per exemple Pere Massa acabés exiliat a Mèxic o que Josep Massa es

trenqués el maluc intentant fugir d'Espanya. En la postguerra es viu amb molta misèria i també por per la possible repressió per part del règim franquista. La generació de l'avi de Sala, els que van néixer entorn de l'any deu "van ser vençuts com a catalans, però s'empenyien des del món modern de la preguerra i no crec que es poguessin rendir ni volent" (Sala, 2021, p. 103). A *Els nois*, malgrat que el context no és de guerra, sinó que és en ple segle XXI, l'avi Cals rememora les vivències de quan ell era petit i havia patit els efectes de la Guerra Civil (Sala, 2014):

Al cap de quatre dies hi va haver el primer bombardeig. Tres avions a les nou del matí. Va caure una bomba on és ara can Met. L'Antoni Amargant i en Pep de la casa Nova, que ara són morts, anaven a vila en bicicleta i quan van sentir els avions es van tirar a terra, i en Pep va tenir la desgràcia de posar-se a la banda del camí i la metralla el va tocar i va perdre un braç. (p. 36)

A tots tres llibres veiem que el context social i històric, sigui del segle XX o del XXI, no és favorable, al contrari, és com un més a més amb el qual els personatges han de lluitar. L'únic tret en comú que podríem catalogar com a positiu és el procés independentista, que a *Els nois* dona una mica d'esperança a la població, i a *Persecució* els serveix a la Teresa i a l'Èlia per unir-se de nou. D'altra banda, el procés català va fer posicionar-se a la població, i, per tant, dividir-la (Sala, 2019, p. 320), així que tampoc va ser beneficiós per tothom. A *Els nois*, per exemple, els bancs són els encarregats d'arruïnar el pare d'en Miqui. La crisi és palpable en els mateixos personatges, que es veuen frustrats davant les adversitats a què han de fer front. A *Persecució* hi trobem sobretot els atemptats de la Rambla, que fan que la Teresa hagi de passar la nit a casa d'en Carles perquè tothom està reclòs a casa seva i durant unes hores no es pot sortir de la ciutat. El context és clarament actual perquè descriu uns fets que van passar mentre escrivia el llibre, igual que les manifestacions de l'octubre de 2017. A *Persecució* i *Els nois* detalla la situació del moment per donar possiblement un caràcter més realista a la història, que hi hagi un rerefons social que prengui partida en la vida i les decisions dels personatges. A *Una família*, per exemple, el comportament de l'avi d'en Toni Sala hagués estat molt diferent si no hi hagués hagut la Guerra Civil, ja que va passar a ser un home odiat per tothom a causa del seu caràcter autoritari. La Guerra Civil també apareix a *Els nois* molt breument a través del personatge d'en Cals. A *Una família* hi trobem l'auge del turisme a la Costa Brava. La seva família en va viure, i per tant els hi va anar molt bé, però d'altra banda el

turisme comporta massificació i pèrdua del paisatge natural. En aquests tres llibres podem apreciar com Sala en línies generals té una visió poc alegre de la història, tràgica, fins i tot, tant de la del present com la del passat. Remarca sobretot les coses dolentes de cada període, i d'alguna manera el context històric i l'ambientació sovint afecta negativament els personatges. Els personatges han de sobreviure malgrat el context.

4.2 Un mapa literari conegut

Començant per *Els nois*, Sala situa l'acció en un lloc molt concret, a la nacional II, a la zona entre Tordera i Vidreres: (Sala, 2014):

No era culpa de la crisi aquella exposició de prostitutes a les cunetes de la nacional, passades les obres del desdoblament aturades, passats els ponts a mig construir, amb els cartells de circ descolorits i els grafitis que deien N-II CARRETERA DE LA VERGONYA, DESDOBLAMENT JA... (p. 11)

A la mateixa pàgina, segueix (Sala, 2014):

Seguint la nacional cap al nord, abans d'entrar a Tordera, l'edifici del Club Diana anunciava el començament de l'exposició. Quinze quilòmetres després, als afores de Vidreres, un edifici semblant, un altre lloc d'habitacions a peu de carretera, el Club Margarita, avisava del final. Representaven les fites frontereres. (p. 11)

En la primera pàgina del llibre Sala ja ens ensenya elements clau que conformaran el paisatge d'*Els nois*: la nacional II, que és l'origen del llibre, perquè és on té lloc l'accident de cotxe en què moren els dos joves; també les prostitutes al carrer, que són constants tant en el primer com el segon capítol, i que, de fet, l'Ernest hi acaba anant per ordre d'en Miqui. Precisament en Miqui s'encarregava d'anar amunt i avall amb el seu camió per la zona de Vidreres i voltants: “en Miqui podia fer set viatges de material d'obra en un dia. Maçanet, Sils, Vidreres, Riudarenes, Santa Coloma de Farners, poblots d'interior, el cul del món s'havia omplert de grues, de creus gegants per la crucifixió que ningú s'esperava” (Sala, 2014, p. 77). A part de la zona de la Selva, en Miqui també fa viatges pel Baix Empordà i el Gironès, sobretot a la part de Llagostera, Castell d'Aro i Platja d'Aro (Sala, 2014, p. 81). A la zona de Platja d'Aro o, més en concret, de la carretera que va de Platja

d'Aro a Cassà, és on a *Persecució*, en Mercury, juntament amb l'Andrés i l'Albert Jordi tenen els seus viatges amb el Mercedes: “a Platja d'Aro falta gent!” (Sala, 2019, p. 151). Després de passar per Llagostera, finalment hi arriben “jo, quan vam veure els edificis alts de Platja d'Aro, em vaig posar a cantar New York per animar el personal” (Sala, 2019, p 156).

A *Una família*, l'acció se situa entre Platja d'Aro i Sant Feliu de Guíxols. En Toni és de Sant Feliu, i els seus avis tenien una fonda a cada punta del poble. A Platja d'Aro és on més endavant hi van construir l'hotel, i on ell va viure, tot i que els estudis els seguia fent a Sant Feliu, ja que la mare el portava en cotxe: “els viatges amb el sis-cents de Sant Feliu a Platja d'Aro sortint de col·legi, a les sis, quan ja s'havia fet fosc, eren molt íntims. [...] La mare posava la ràdio, les crisis petrolieres del setanta tenien el món preocupat” (Sala, 2021, p. 183). No és la primera vegada que Sala parla de Sant Feliu als seus llibres. A *Marina*, la història passa directament a Sant Feliu. El protagonista hi torna després de patir una depressió; és el seu poble de petit i, en certa manera, el seu refugi. A Sant Feliu hi troba la Gabri, amb qui té una relació de pocs dies. L'últim dia aprofiten per anar a un hotel abandonat que es troba a la carretera que va de Sant Feliu a Tossa, un hotel que recorda al primer que apareix a *Una família*, sobretot quan és hivern i hi regna la solitud. També, un hotel que serveix per contemplar les belles vistes que es poden veure des de l'hotel de què parla a *Marina* (Sala, 2010):

Vaig sortir al balcó. La vista anava de la punta de Garbí de Sant Feliu fins a les torres de la muralla de Tossa. Es distingien perfectament les cales de baix. La platja de còdols, la desembocadura petita de la riera, el penyal que havíem escalat, la motora fondejada, el camí que baixava de l'hotel a la cala contigua. (p. 115)

Si una cosa queda clara llegint les novel·les de Toni Sala és que ell té molt en compte el paisatge i l'ambientació. Els llocs són fàcilment identificables, bàsicament perquè ens situa en un lloc en concret perquè així puguem entendre més bé el context dels personatges i les seves condicions. L'espai de l'acció normalment és el Baix Empordà, la Selva o el Gironès, que són comarques properes, o la mateixa, d'on és l'autor, i que, per tant, es coneix a la perfecció. De fet, un llibre en què no s'explicita en cap moment on transcorre l'acció és *Rodalies*, tot i que se l'ha identificat generalment amb el Maresme pel paisatge i pels trens que circulen al costat de la costa. El Maresme és d'on és la seva

dona, així que tampoc és una terra que li sigui desconeguda. El mateix passa amb els llibres ambientats a Àfrica, que ell hi va anar a fer un viatge, i per això coneix el territori. Sala ens situa una zona concreta perquè ell la coneix, l'ha visitat, i la domina. No s'inventa els paisatges o se'ls imagina, es poden resseguir amb un mapa.

4.3 Una gran plana que tot eren foc i dimonis

Aquesta és la frase que dona nom al capítol d'en Nil d'*Els nois*. En Nil, el jove adolescent que se'n va anar de casa per anar a estudiar a Barcelona, és juntament amb en Miqui els personatges violents d'*Els nois*, cadascú fent-ho d'una manera diferent. De fet, en Nil, amb la seva capacitat per incendiar animals i tot el que se li posi per davant, en certa manera és comparat amb el dimoni, és el domador del foc. En Nil fa de la violència art, i en gaudeix. En el seu capítol veiem que, un cop ha tornat a Vidreres, la seva dèria és agafar animals del bosc per cremar-los i torturar-los a la seva cabana. Tot això ho grava, perquè així la violència té un sentit, i la càmera n'és testimoni (Sala, 2014):

Tenia dotzenes de vídeos, en tenia una enciclopèdia, el xai era l'últim que havia gravat però hi havia filmacions de gats encesos que de cop eriçaven els pèls com una bola de foc i saltaven amb un miol de pànic, tenia gossos corrent primer amb la cua encesa, després sencers, canilles fugint per un bosc, sempre de nit, gossos de caça desesperats com si perseguissin alguna presa, i tot el que perseguien era escapar de si mateixos, del seu dolor, i ocells tirats des d'un precipici que batien quatre o cinc cops les ales de llum, no per volar, per apagar el foc, i encara l'atiaven, fins que es desplomaven tot d'una com meteorits al fons de l'abisme. (p. 167)

En Nil encarna la violència, n'és la personificació. De fet, també tenia la intenció de cremar el gos de la Iona, la xicota d'un dels dos nois morts, per d'aquesta manera amenaçar els Batlle i quedar-se les seves terres. A la darrera pàgina es descobreix que és per culpa d'en Nil que els dos nois van tenir l'accident (Sala, 2014):

En Ringo corria, pelat, entremig, fugint com fugia la matinada de dissabte, mirant de tant en tant enrere, cada vegada més lluny d'en Nil, fins que va travessar la carretera en el pitjor moment, en Nil va veure els llums, la essa del cotxe, va sentir la frenada, la trencadissa, se'n va tornar a la barraca corrent, a amagar el combustible i la càmera. (p. 179)

En Miqui també és un home violent, tot i que ho és més pel seu tracte quotidià amb la gent, per les coses que diu, que no pas pel que acaba fent. És un home amb molt d'orgull i, per exemple, si una prostituta li pren el pèl, no dubta en fer servir l'escopeta que li va donar el seu pare per espantar-la: “l'índex va estirar el gallet i l'escopeta es va disparar. No havia disparat mai amb una escopeta de veritat. El cop de la culata el va tirar enrere. El cor va fer-li un salt. Va quedar sord. Va quedar atordit” (Sala, 2014, p. 86).

A *Persecució* també hi regna la violència i la maldat. L'escena inicial ja explica un crim: el que va cometre l'Albert Jordi amb la seva exparella, la Sara. Més endavant, l'Albert Jordi, juntament amb en Mercury i l'Andrés, tenen una baralla amb en Sulaiman i la seva colla; una baralla que acaba amb un negre mort i d'altres dos d'apallissats: “Els tres primers negres corrien, no sabien quants érem, però els dos que havíem atrapat rodaven per terra, l'Andrés i el Mercury els clavaven coces. M'hi vaig afegir fins que vaig veure sang” (Sala, 2019, p. 111). Tot i que la faceta de torturar insectes no està ni de bon tros tan desenvolupada com amb en Nil, hi ha unes poques pàgines en què l'Albert Jordi detalla com, per exemple, agafava mosques per anar-les matant de mica en mica (Sala, 2019):

Les mosques, per exemple, són molt didàctiques per experimentar amb la crueltat i la llàstima. Jo les atrapava al vol o les desenganxava d'una teranyina si encara estaven vives. Amb una mà arrencava la teranyina per castigar l'aranya sàdica i amb l'altra agafava la mosca i la tancava dintre el puny. [...] Llavors, fent pinça amb les ungles, li arrencava les ales. [...] Amb l'ungla li escapçava les potes una per una, fins a cinc, les potes quedaven a sobre la taula com pèls. (p. 293-294)

L'Albert Jordi, botxí fins ara, ja sigui d'animals o persones, a la presó va descobrir que també podia ser víctima, sobretot a partir de l'instant que va conèixer l'Andrés i en Mercury (Sala, 2019):

Van acostar-se'm, primer l'un, després l'altre, després ja tots dos, i em van demanar d'entrar junts al lavabo. [...] Com a gai jo era verge, però no em va trasbalsar. [...] Passant dues o tres vegades al mes pel lavabo amb ells dos, acceptava un càstig físic més molest que humiliant, i això em defensava dels altres presos, inclosos ells dos, però també dels funcionaris. (p. 103)

Les violacions que pateix l'Albert Jordi no són les úniques que apareixen a la novel·la. A l'Èlia, un rus que volia anar a veure una casa, l'agafa per un braç i la besa a l'ascensor (Sala, 2019):

Les portes es van tancar i va somriure'm mirant-se al mirall per sobre de la meua espatlla [...] i em va preguntar on anava després de la visita. [...] Em va agafar per un braç i va estampar-me els llavis a la boca. (p. 24)

A *Una família* la violència física no és tan explícita, tot i que també apareix. Per exemple, en Toni explica que el pare l'havia pegat quan era petit (Sala, 2021):

Em va agafar pel canell i em va escalfar el cul. Posem que jo tingués set o vuit anys. No estava acostumat a la violència física. El mal em feia molt de mal. Vaig córrer pel menjador amb ell a darrere, vaig anar a refugiar-me amb la mare. (p. 61)

El que predomina a *Una família* és l'ambient tens, la fredor familiar, el saber que no hi ha confiança entre ells i que l'únic que els uneix és el negoci. És una altra mena de violència, no física, però que fa igual o més de mal, perquè, a diferència d'una ferida o d'un blau, aquestes amistats semblen irreparables. L'única persona que encarna la violència física és l'avi Massa, com quan amenaça un seu treballador amb una pistola (Sala, 2021, p. 106). La violència, a part de dins la família, també es troba en l'ambient. Una part de la història passa durant la postguerra, i la misèria hi és present. La violència és freda, no és explícita, però es percep igual. Pot ser tant o més violent no poder ser capaç de mirar als ulls la teua mare (Sala, 2021, p. 194), que una bufetada en un moment determinat.

Si tirem enrere en la trajectòria literària de Sala, veiem que la violència física no és ni de bon tros exclusiva d'*Els nois* i *Persecució*, sinó que ja havia anat apareixent i amb força en les seves anteriors novel·les. A *Rodalies*, una novel·la on cap personatge té nom, el protagonista fereix amb una pedra fins a deixar-lo estabornit a un lladre que anava a robar quadres en una casa (Sala, 2004, p. 55). A *Marina*, l'Oriol i el protagonista es barallen brutalment quan l'Oriol se n'adona que el seu amic està intentant lligar amb l'Imma Carenar, la seva exparella (Sala, 2010, p. 42). A *Provisionalitat* hi trobem violència masculista: són dos joves que passen un cap de setmana junts, i quan el noi troba un

preservatiu al cotxe de la noia que sap que no és seu, li ve un atac de gelosia enorme, l'agafa per les espatlles, i l'empenta (Sala, 2012b, p. 31).

4.4 Llenguatge i racisme

Una cosa que es fa evident llegint aquestes tres novel·les és que sobretot a les dues primeres el llenguatge és dur, ple d'insults, paraules malsonants, dites sovint per ferir la sensibilitat del lector. Molts dels personatges són grollers, i parlen i actuen segons com ho farien a la vida real. No són personatges cultes, generalment, i per tant és normal que el seu llenguatge sigui informal, poc curós, ple de renecs i insults. A *Els nois*, en Miqui, el camioner, n'és el principal exponent. Quan una prostituta de carretera no li fa cas li parla d'aquesta manera (Sala, 2014):

—Que puta —va dir—. Ho has vist? Quan li he ensenyat el bitllet, llavors em feia cas, la molt puta. Potser es pensa que pagaré cent euros! Vés a saber què s'ha fotut. Mira com balla. [...] —Puteta!... Puteeeeeta!... Vine aquí, tros de cony!... Que som dos! Puteeeeeta!...Vine, puteeeeetaa! (p. 30)

El llenguatge malsonant no és només cosa dels joves; en Cals, que va viure ja en el període de la Guerra Civil, també el fa servir a tort i a dret. En aquest cas, quan parla de les terres sense hereu de la família dels Batlle (Sala, 2014):

—Jo perquè m'he fotut vell i ja tant se me'n fot tot, però, tingués vint anys menos, i poder el filldeputa d'en Lluís no hi seria a temps i les terres me les quedaria jo. Se les pot ben fotre pel forat del cul. Quan veus aquestes misèries dius a la merda tot, home, vinga, va, que se'n vagi tot a la merda d'una vegada, collons, a la merda, i Déu i sa puta mare, merda, no voldria ser a la pell d'en Batlle ara mateix, hòstia puta, ni de la Llúcia, perquè mira que és mala llet, tots dos fills, collons de Déu, tots dos, au, va, merda santíssima. (p. 17)

Tant a *Els nois* com a *Persecució* hi ha traces de racisme: tant amb la gent local com amb els estrangers. A *Els nois* aquest tema s'hi passa més per sobre, surt en comptades ocasions, a *Persecució* és molt més explícit quan en Mercury i l'Andrés parlen dels negres, que sempre cataloguen com a micos. Començant per *Els nois*, en Jaume, el company de feina de l'Ernest, li retreu que sigui un foraster quan s'enfaden degut a l'accident dels dos nois (Sala, 2014):

Hi som tots. Inundarem l'església. I de l'església a l'oficina no hi ha ni dos-cents metres. M'hauré d'escurar els peus abans de tornar a entrar. Jo estaré allà i tu estaràs aquí fent números i pensant en les teves filles. Vés-te'n a la merda. Tu et quedes a vigilar l'oficina per si ve un foraster com tu. Jo estaré allà seguint la missa amb els altres. (p. 19)

El racisme d'en Miqui és molt més comú; ell es relaciona molt amb noies sud-americanes gràcies als xats d'internet. Són noies generalment amb poc recursos i, per tant, més fàcils d'assumir per la butxaca d'en Miqui, ja que són les seves companyes de sexe, i com menys hagi de pagar, millor. En Miqui s'enfada amb l'Ernest quan aquest últim no es fixa en la Cindy, la cambrera del casino del poble, i aprofita per escarnir-lo i remarcar l'origen estranger de la noia (Sala, 2014):

—Putos bankers sense sentiments. Com pot ser que no t'hagis fixat en la Cindy?—va dir en Miqui—. Això és que dus l'anell de casat, no?[...] Potser necessitava alguna cosa especial. Per exemple una sudaca. Aquesta està com un tren. Una mica baixeta, però filet de primera. Cindy. Ja el nom et fa posar calent. Sóc bon partit. A veure. Sóc molt bon partit per ella. D'on és? Boliviana? Del Paraguai? Exòtica, mig índia, amb aquell accent que... (p. 40)

A *Persecució* hi ha un paràgraf que defineix perfectament la personalitat d'en Mercury: el mostra com a depravat sexual, fa servir un llenguatge obscè, i fa palès el seu racisme, el més explícit de tots els personatges tant d'*Els nois* com de *Persecució*. En aquest cas, quan parla d'un cambrer que l'està servint, i que ja se l'havia trobat abans a Riudellots (Sala, 2019):

Jo em moro per les cares de mico, em posen com una moto... Al llit són al seu lloc, és d'on venim, del llit i del mono, és com fer-t'ho amb tu mateix, amb la teva personalitat, amb la teva ànima, jo perdo el cul per un tio amb la cara de mico... Me la posen molt dura.... Els ulls, la barbata... És que em desfaig... Noto una cosa bàsica i fonda a l'arrel de la polla... Com devia haver arribat fins a la cafeteria? S'havia escapat de la gàbia i s'havia amagat al seient de darrere amb l'Albert Jordi... (p. 211)

A *Una família* no hi ha pràcticament llenguatge obscè o insults; a casa no eren religiosos, però no per això havien d'anar deixant renecs contínuament. Precisament, l'única traça

de llenguatge malsonant el trobem en el mateix Toni Sala, que s'enfada amb un home de Barcelona per demanar hora a l'hípica a ple sol, quan no hi ha ningú (Sala, 2021):

I encara va demanar per sortir sol, l'imbècil! Sense guia! [...] Per això es presentava a l'hora de menys gent, fins i tot preguntava a quina hora podia ser que no vingués ningú més. Quin fill de puta. No podia imaginar-se que si no apareixia cap client jo em deslliurava de fer l'hora? [...] No li dirigia la paraula en tot el camí. Ni em girava a mirar-lo. Merda de fanga. (p. 142)

4.5 Identitats

Els personatges de tots tres llibres tenen força trets característics en comú, tant els masculins entre ells, com els femenins. Sovint són personatges convençuts d'ells mateixos i de les seves decisions, amb un fort ego, impulsius, poc humils. Això pel que fa als homes. Els personatges femenins són molt més calmats, racionals, més purs fins i tot. Hi ha excepcions, evidentment, però generalment segueixen un patró similar pel que fa a cada sexe. Els anirem repassant un per un.

L'Ernest és segurament el personatge menys treballat d'*Els nois*, perquè té la funció de presentar la història i d'introduir el que serà el següent protagonista: en Miqui. L'Ernest té una vida molt monòtona com a banquer; ja té seixanta anys i ja quasi res el sorprèn: “amb el company d'oficina deduien les procedències i els destins d'aquests diners. Res l'estranyava. Pronosticaven quins negocis anirien amunt o avall, treballaven a l'oficina més previsible del món, amb la clientela més conservadora del planeta” (Sala, 2014, p. 14). La sorpresa, sens dubte, se l'endú quan en Miqui li proposa d'anar amb dues prostitutes i ell hi acaba accedint. Aquest és el fet que trenca amb la seva quotidianitat i amb els seus esquemes morals.

En Nil i en Miqui, en canvi, són personatges molt diferents de l'Ernest. En Miqui té trenta anys i és camioner. És un home solitari, tant a la carretera com amb noies, perquè no té parella. Sempre intenta anar amb una o altra, ja sigui per xats privats, al casino o al prostíbul. És un home d'una moral molt baixa, amb poca educació, que va heretar tant el camió com l'escopeta del seu pare, ja que va tenir un accident amb el camió i posteriorment un atac de cor. És orfe de mare i amb el pare hi té molt poca relació, fins i

tot té algun pensament de matar-lo amb la seva pròpia escopeta. El tret més característic d'en Miqui és el seu desig sexual desbocat i pertorbador. S'inventa perfils falsos en xats per lligar i enganya les altres noies amb el que els explica. A la Iona, per exemple, li escriu l'endemà de veure-la per primer cop dient-li que li ha agradat molt conèixer-la. Això ho fa pocs dies després que el xicot de la Iona morís en l'accident de trànsit. El capítol d'en Miqui d'*Els nois* es diu «L'extraterrestre», perquè justament és un fora de sèrie, en el mal sentit del terme. Amb l'Ahmed, un seu company, explica un dels seus viatges que feien amb el camió (Sala, 2014):

La puta pujava a la cabina i un dels dos baixava a fer la pixarada, anàvem a la idea, i no tornaves fins que l'altre no feia un xiulet. I et toqués qui et toqués t'hi havies de conformar, i si et tocava una vaca vella, mala sort. Vam aguantar com cabrons. Vam empatar. Em podria dedicar al porno, jo. (p. 45)

La falta d'escrúpols que té en Miqui amb les noies, en Nil la té amb els animals. Li agrada torturar-los i cremar-los. En Nil és un jove estudiant que va decidir anar-se'n de casa perquè no estava a gust amb els seus pares. Estudiava Belles arts a Barcelona però se'n va cansar, llavors va passar a la fotografia digital amb encara menys èxit, es va aficionar molt a la literatura i va acabar fent body art. Tot això, abans de tornar a casa, a Vidreres, en una barraca que els pares li van deixar expressament per a ell. En Nil havia tornat una mica canviat, amb un enorme forat a l'orella: “el lòbul semblava una nansa de càntir. Duia una anella metàl·lica a dintre un gran forat obert al lòbul, que s'havia dilatat com un pneumàtic de carn” (Sala, 2014, p. 119). En Nil és algú que no ha acabat de trobar el seu lloc, ni a casa ni a fora, i que no vol quedar-se a viure amb els pares. En aquest cas és similar a en Carles de *Persecució*, que és el veí de l'Albert Jordi. En Carles és un estudiant que no va a classe perquè no té cap interès en el que li ensenyen. No té cap problema econòmic a casa i fa la seva. De tant que té, al final no té res que li faci il·lusió. En Nil és una mica el mateix: res el convenç i canvia d'aficions constantment. Al final d'*Els nois* s'acaba entenent amb en Miqui per portar unes taules per la barraca. Són dues persones solitàries, frustrades de la vida. De fet, de tan solitaris que són, cadascú acaba anant per una banda, i la seva amistat tan sols dura pocs dies. A *Els nois* no hi ha una voluntat col·lectiva, els desitjos i les preocupacions són individuals, en part egoistes, els personatges generalment estan mancats d'empatia.

A *Persecució* els personatges masculins no difereixen gaire d'aquesta descripció. En Mercury és un home de seixanta-vuit anys que intenta tenir una vida de jove. Com en Miqui, el seu desig sexual està fora de lloc, igual que el de l'Andrés, el seu xicot (Sala, 2019):

Em distreia l'Andrés, que aprofitava els embussos per anar fotent mà als culets rossos, pilla el que vulguis, rossos de veritat, no tenyits com nosaltres. [...] Com si els veiés, aquells nens amb banyadors de colors... Gelatina sucosa, cruixent... Se'm desfeia la boca. (p. 159)

L'Andrés és un home apàtic, que viu a remolc del que diu i fa en Mercury. Sens dubte, en Mercury és qui porta els pantalons de la parella. En Mercury és un criminal, la seva intenció és fer diners, costi el que costi, i pretén fer negoci segrestant nens de famílies riques. Malgrat tot, és més racional que l'Andrés, que segueix tenint la ment d'un nen petit i actua com a tal. Mantenen una relació estranya amb l'Albert Jordi: es van fer amics a la presó, i van ser les úniques persones que el van venir a veure un cop ell en va sortir. També el van ajudar a trobar la feina de la llibreria quan l'Albert Jordi no tenia res a què aferrar-se. D'altra banda, no li perdonen que no vulgui formar part del negoci amb ells i li destrossen la casa. És una relació d'amistat però que es mou bàsicament per un interès mutu.

L'Albert Jordi ja és un altre món. És un home culte, entenimentat, havia treballat durant molts anys en una llibreria i a casa seva sempre hi havia llibres. És un home molt reflexiu, té molts monòlegs interiors en què rumia sobre la mort i el suïcidi. Malgrat la seva afecció pels llibres, sempre el perseguirà el fet que matés la Sara a ganivetades. L'Albert Jordi té un caràcter frívol en aquest sentit, no se'n penedeix i tracta l'assumpte de l'assassinat de la Sara com un més a més, amb un punt irònic fins i tot (Sala, 2019):

Jo havia matat una dona. Podia dedicar-m'hi, modelar-ho, podia tractar el record com un fill, veure'l créixer, educar-lo, reconèixer-m'hi, estimar-lo o barallar-m'hi. Però el vaig deixar estancar. Hi convivia com amb un accident, amb una guerra o un atropellament mortal. Ja estava fet, no hi havia solució, vaig matar-la i vaig renéixer amb una tara, només pots acceptar-ho, què hi vols fer? Deixar-ho podrir, mirar com es descompon i dissol i va fent-se petit i llunyà. (p. 39)

Més endavant afegeix: “la decisió més important de la seva vida l’hauria pres jo. Res més. Feina feta” (Sala, 2019, p. 48). L’Albert Jordi intenta tractar amb normalitat el tema a l’Èlia, però ella el fa fora de casa. Se’n va a passar uns dies a Riudellots, coneix la Teresa, i després de tenir-hi sexe se’n va amb l’Andrés i en Mercury. Finalment, aconsegueix contactar amb l’Èlia, i des del seu punt de vista explica que l’acaba apunyalant a casa seva, com amb la Sara.

A *Una família* de personatges masculins hi trobem el pare d’en Toni, l’Antònio, i l’avi, en Josep Isern, també conegut com l’avi Massa. L’Antònio està casat amb la Maria Dolors i va fer de cambrer tota la vida: primer a la fonda d’en Sabre, i llavors a l’hotel. També va fer de cambrer al König de Girona en algunes ocasions. L’Antònio, que va morir de càncer de gola amb només quaranta-set anys, va acabar els seus últims dies a l’hospital, i en Toni l’anava a veure: “a l’habitació amb ell, quan el pujava a veure, quedàvem muts. La paret de la mort s’havia fet massa alta per mi. De què podien parlar un noi inexpert i maldestre i un pare moribund i espantat?” (Sala, 2021, p. 14). No tenien una gran amistat, i encara que tots dos sabessin que a l’Antònio li quedaven pocs dies de vida, no va fer que canviés la seva relació. No hi havia emocions entre en Toni i els seus pares, simplement sabien que s’havien d’estimar perquè convivia junts (Sala, 2021):

La relació amb els pares era distant i es basava en un amor que donaves per descomptat, un esquelet d’afecte no explícit i per això mateix indiscutible, un ensenyament no explícit, fins i tot una presència no explícita. L’emotivitat s’estava arraulida a sota l’estora i ningú diu que no fos una bèstia furiosa si es decidia a sortir. (p. 60)

L’Antònio era un home solitari, que no buscava la felicitat, o per almenys no ho semblava, se li percebia certa actitud derrotista, manca de vitalitat. A taula, i amb la seva dona, representava exactament això (Sala, 2021):

Hi havia insults de la mare al meu pare i maltractament psicològic davant dels fills, que per això tendíem sempre a defensar el pare. La vulnerabilitat del pare, la seva solitud i el seu cansament s’encarnaven en l’home adormit de la taula del menjador amb el cap a sobre el diari, en aquells ronquets profunds com una lletania que ell mai hauria exterioritzat. (p. 60)

Al cap i a la fi, qui manava i qui prenia les decisions importants a casa era sempre la mare (Sala, 2021, p. 61).

En Josep Isern, l'avi matern d'en Toni, era l'oposat al seu gendre. L'avi Josep era algú molt vitalista, que les havia passat magres durant la guerra, com tota la família, però havia aconseguit tirar endavant. Era un desertor, però es guanyava la vida molt millor que abans. Va construir l'hotel i una hípica a Platja d'Aro amb l'ajuda econòmica d'un pagès, en Lluís Serra. L'avi era algú triomfador, com diu Sala (2021):

L'avi se n'havia sortit a la vida. Es presenta així a si mateix i no donava explicacions perquè no en necessitava ningú. Tenia un punt d'eufòria ben canalitzada, sense alts i baixos, racional, previsible i encomanadissa. Encarnava la seguretat. Podia ser injust i cruel però sempre resultava clar, comprensible i senzill. Jo era el preferit dels seus tretze nets. [...]

L'avi ho tenia tot clar, que és la base i la conseqüència de l'optimisme. Presumia de diners, no havia parat mai de treballar, havia fet negocis immobiliaris en el moment que tocava, virtut que la meua mare va heretar: mort ell, es va vendre Allà Radere en el moment més alt de la bombolla immobiliària. Era veritat que, a més, l'avi tenia «la millor casa de Sant Feliu», no pels metres quadrats, sinó per la situació, una prova de la seva vista i capacitat d'aprofitar oportunitats. (p. 81)

El seu avi també “havia manat tota la vida, sobre bèsties i persones, i era autoritari també en la política” (Sala, 2021, p. 83). L'avi Massa no era una persona estimada ni entre el poble, ni pel mateix Toni: “que l'avi tenia mal geni ho vaig viure en pròpia pell. Que tingués enemics no m'estranya gens. Jo mateix vaig arribar a odiar-lo” (Sala, 2021, p. 101-102). Per culpa de l'avi hi ha haver un rancor cap als Massa que va durar molts anys (Sala, 2021):

L'avi devia ser una presència constant pels carrers, amb els carros. Hi havia gent que no dirigia la paraula als Massa, persones que dècades després de la guerra buscaven consol revenjant-se en els nets. No soc l'únic net que es va trobar un desconegut com el de la Conca que volgués obrir-li els ulls.

—Hi ha homes que no sé com arriben a vells. El teu avi deia que matava els homes com conills, quan fugien, com conills. (p. 102)

En Toni mai ha sabut si aquestes paraules del seu avi eren certes o no, el que sí que era cert és que gent que l'estimés n'hi havia ben poca. En paraules del mateix Toni, el seu avi "era com la vida, que ho crema tot al seu pas" (Sala, 2021, p. 152).

Un cop repassats el personatges masculins de tots tres llibres, ara anem pels femenins, que n'hi ha menys, però també són ben interessants. A *Els nois* l'única protagonista és la Iona. La Iona té vint-i-un anys i estudia veterinària. La primera fase després de saber la notícia de la mort d'en Jaume va ser la negació (Sala, 2014, p. 103): "quant de temps aguantaria negant-s'ho, acceptant la mort d'en Jaume gràcies a la negació, en aquell equilibri precari i efectiu?" Va intentar buscar maneres per defensar-se (Sala, 2014):

Va fer inventari del material de defensa. Una llista d'experiències. Tenia per començar la mort de tres avis quan era petita, tres morts esperades, tres vells que van perdre la gana i es van anar arraulint com gossos malalts a les portes de la mort, sense fer-ne un drama. [...] Després dels avis, en un parell d'anys, la Iona va passar per la mort de tres dels cinc gossos de can Bou. (p. 103)

La Iona no plora ni tampoc fa coses extravagants, s'ho pren d'una manera molt cerebral, racional. En certa manera, el fet de ser veterinària i sacrificar animals, com les morts, tant d'avis com de gossos, l'havia preparat per tot el que podria venir. La Iona, igual que en Nil i en Miqui, no té una bona relació amb els seus pares. Segurament no és tan dolenta com la que tenen en Nil i en Miqui, però amb el seu pare xoquen en algunes ocasions. És com una cosa sistemàtica, que els joves tinguin mala relació amb els pares, com el que explica en Toni en el seu cas a *Una família*. A la Iona, per exemple, quan el seu gos es refugia al seu costat, el seu pare li diu (Sala, 2014, p. 128): "per què la consenteixes? [...] L'estàs malcriant, no us ho ensenyen, això? Què us ensenyen, a fer la manicura als gats?"

L'Èlia i la Teresa són les dues dones que apareixen a *Persecució*, i acaben confluint a través de l'Albert Jordi. L'Èlia és la parella de l'Albert Jordi i té una immobiliària. Explica que el seu pare va morir en un accident de pesca. L'Èlia és una persona molt reflexiva, pensa molt sovint en la Sara, l'ex dona de l'Albert Jordi, i ho relaciona amb l'accident del seu pare (Sala, 2019):

Ell i ella potser van acabar en algun port, doncs, enxarxats, potser van acabar en llaunes de menjar per gossos. Potser a dintre un peix algú hi va trobar un tros de vestit, un tros de carn, un tros d'ungla. Obro el lluç en comptes de llençar-lo, noto una pedra entre el líquid podrit, brilla, com un anell, l'aliança amb la data i les inicials, com un conte, A. J., era ella, tot coincideix. (p. 30)

Davant la incredulitat de saber que l'Albert Jordi havia matat la seva dona, decideix anar-lo a buscar dies després d'haver-lo fet fora de casa. Passa uns dies a casa d'ell, però l'Albert Jordi no hi és. Després, aconsegueix esbrinar que es troba en un hotel de Riudellots. Aquí és on coneix la Teresa, que és la recepcionista. La Teresa havia estat durant molts anys hostessa de vol, de fet, era la seva gran passió. Treballava a Spanair, fins que la companyia va fer fallida. També li agrada molt conduir avionetes, però ara només es dedica a la recepció i fer algun vol en avioneta pel seu compte de tant en tant. La Teresa, igual que l'Èlia, i la Iona, pensa molt sovint en el passat, en concret, amb tots els homes amb qui ha tingut relacions i la Sílvia, la seva amiga amb qui va anar al llit en alguna ocasió, però que va morir en l'accident de Barajas (Sala, 2019):

Tinc un tresor de cinquanta monedes, cadascuna amb la seva cara gravada, i l'única que sé del cert que correspon a una morta és la cara de la Sílvia. És l'única dona, i l'única que sé com va acabar exactament. Cap dels meus microamors és mortal. Són llavors, mai n'he sabut res més, ni d'aquell vell tan malalt, i els que vaig conèixer d'hostessa no saben on paro, i els que vaig conèixer a l'hotel van prometre i complir que no els veuria mai més, ni tornaria a saber-ne mai res. (p. 150)

L'Èlia i la Teresa es posen l'objectiu de trobar l'Albert Jordi, al principi sense èxit, fins que l'Èlia finalment hi pot contactar i queden a casa d'ella. En aquest moment és quan entra en escena el psiquiatre. L'Èlia li explica que va parlar amb l'Albert Jordi, però no el va deixar entrar a casa. Llavors ell, ben borratxo, li demanava que anessin a fer una copa, però l'Èlia el va bloquejar del mòbil i no en va saber res més. Finalment, l'Èlia i la Teresa queden a Tarragona, i l'Èlia decideix deixar l'agència i canviar de casa.

L'últim personatge que queda és la mare d'en Toni Sala, la Maria Dolors, que apareix a *Una família*. La Maria Dolors té una gran amistat amb el seu pare, l'avi Massa, i pràcticament és l'única persona de la família amb qui té bona relació (Sala, 2021):

Eren carn i ungla, amb el seu pare, anaven sempre junts, estaven sempre d'acord. Potser volia rescabalar-lo de l'orfenesa passada. Però no sé qui era l'orfe. A casa, ho érem una mica tots. Ella mateixa també ho semblava, amb la mirada desamparada i el seu aïllament a Platja d'Aro. Posava els peus a Sant Feliu tan poc com podia. S'havia tancat a l'hotel, no li agradava Sant Feliu. (p. 159)

En Toni tampoc té una gran relació amb la seva mare, en part pel caràcter d'ella, que no ho afavoreix (Sala, 2021):

Li donava les notícies objectivament. T'agradí o no, per nadal me'n vaig a Milà. He aprovat la carrera. Em caso. Trec un llibre. Treballo a tal institut. He passat la grip. Una nena. Em donen un premi. La meva filla comença a l'escola. He canviat de casa. Punt. Cap pregunta a canvi. Silenci a l'altre costat del telèfon. Cap informació per part seva. No tenia res a oferir, la seva vida era allà tancada amb els gossos, al lloc de pas que és l'hotel. (p. 162-163)

La seva mare va morir de càncer, i va passar els últims anys de vida a l'hospital. Això els va unir a ells dos, perquè van poder estar més estona junts. En aquesta etapa en Toni va sentir un sentiment diferent respecte la seva mare, l'estimava més (Sala, 2021):

La seva malaltia m'havia dut als límits del meu amor per ella. Per què no havia de perdonar-la? Com és que podia deslligar el perdó del mal que em feia veure-la així? Potser pensava que no hi havia res a perdonar. No hi havia res a fer, no era culpa seva i per això no era culpa meva no poder-la perdonar. Però, i l'agraïment a qui va dur-te al món? Era a mi mateix, que no em perdonava. Vaig despertar-me amb la idea d'escriure aquest llibre. (p. 210-211)

4.6 Et moris com et moris, sempre és un suïcidi

Aquesta frase ressona durant tot el llibre de *Persecució*, i, en aquest cas, la diu Mercury, fent referència al seu germà, que es va tirar a les vies del tren. Perquè si hi ha un tema cabdal en tots tres llibres aquest és la mort. Amb una mort comença *Els nois*, i amb una mort comença *Persecució*. A *Una família* tots els capítols del llibre són sobre gent morta... A *Els nois*, *Persecució* i *Una família* hi ha tres tipus de morts diferents, també tractes diferents, però morts al cap i a la fi, i ara veurem de quina manera Sala les enfoca.

A *Els nois*, en el capítol de l'Ernest se'ns descriu com els joves morts són en el tanatori, i com són vistos pels familiars per últim cop. Els morts, en aquest cas, semblen els triomfadors (Sala, 2014):

La majoria no havien passat pel tanatori, però una part sí, els familiars més pròxims. Havien vist els nois exposats en dues urnes, humiliades com bèsties dissecades al zoo doble de la seva mort; engabiats pel rigor mortis i engabiats pel vidre de les urnes. Si no era la seva victòria, la seva venjança, i eren els morts que ens vetllaven. (p. 21)

A l'església, mentre feien la cerimònia, hi ha entre els assistents la pregunta de com s'afronta una mort tan prematura, tan jove, una mort amb un to suïcida, com els pensaments d'en Mercury i l'Albert Jordi a *Persecució* (Sala, 2014):

La mort abans d'hora, la més absoluta, la mort doble, perquè una mort inesperada és una mort que es replega sobre si mateixa, que mata l'esperança i la recança, que no deixa temps per fer plans ni deixa temps per renunciar-ne a fer-ne, és una mort que no deixa viure la mort, que no deixa fer testament, ni projectar res pel que quedi de vida, que mata el futur com qualsevol mort però que mata les expectatives que s'haurien pogut tenir i per tant mata el passat, és una mort retroactiva, és una mort que es dispara a si mateixa des del futur, que s'avança a la mort, que li passa a davant, és la mort de la mort mateixa, és una mort que es suïcida... (p. 23)

L'Ernest, molt encuriós per la mort dels germans de can Batlle, decideix anar fins al lloc de l'accident, i en aquest moment és quan es parla de la mort dels adults, del fet ser adult, i de com la mort és tractada de la manera que veurem a *Una família*, a través del càncer (Sala, 2014):

S'havia passat el matí amb la mort dels dos germans al cap, i ara estava cansat. S'entra al món adult per la porta de la mort, per l'assumpció dels misteris, dels més senzills i fantàstics, la vida i la mort. Ser adult és acceptar la mort, acollir-la a dintre com un càncer, morir-se. (p. 25)

Precisament en aquest lloc, el de l'accident, Sala imagina com devia ser el mig segon abans de morir d'en Jaume, el xicot de la Iona que conduïa. Possiblement, el mig segon més llarg de la seva vida (Sala, 2014):

Mig segon ple d'idees, d'alegries i consols inesperats, de solucions, per exemple el suïcidi, però no tenia temps de guanyar la mort, no tindria ni temps d'escapar-se, ni temps d'acceptar-la, i això que deixava una marca a l'asfalt, l'oscil·lograma dels últims segons, la firma al final, sentia el soroll de la frenada que corria pels camps cap a Vidreres, a avisar tothom, i sentia l'olor del pneumàtic cremat, i el germà que conduïa va pensar en els seus pares, va maleir la desgràcia i el disgust que deixava, les terres, les terres, i com se'n sortirien sense ell, va sentir-se ple de ràbia pel que no podia evitar, per no ser capaç de dominar la situació, per estar encara viu i no poder fer-hi res, i de cop va enrecordar-se del seu germà. (p. 27)

L'Ernest, mentre té sexe amb la prostituta, sembla que estigui comparant el sexe amb la mort, sobretot a través de cada investida (Sala, 2014):

Una investida per la vida a l'oficina, i dues investides per la vida dels dos nois, i una per la torera, [...] i una investida per cada taüt que es tancava, i havia d'ejacular; d'espolsar-se la intenció, i va demanar-li a la noia que l'ajudés. Havien marxat els morts de dintre seu, durant l'orgasme? (p. 53-54)

Finalment, hi ha la percepció de la mort que té la Iona, la xicota d'en Jaume, a qui de moment la negació s'està imposant a la realitat (Sala, 2014):

Mentrestant, esperaria que arribés la realitat. Tothom aixeca barreres contra els mals del món. Tots esperen la mort cada dia sense desesperar-nos. Si no hi ha res a fer, tampoc cal pensar-hi. Una condemna a mort o un malalt terminal pateixen perquè han comprimit la mort en les poques hores que els queden de vida. Mentrestant, els altres conviuen amb una mort que és un gra de verí diluït a mar, una mina invisible que hi flota a la deriva. Així pensava esperar la Iona la mort d'en Jaume, fins que la realitat s'imposés a la negació. (p. 102)

A *Persecució* trobem la mort a totes les parts del llibre; els personatges no se'n poden deslligar. L'Albert Jordi amb la Sara, en Mercury amb el seu germà, l'Èlia amb el seu

pare i la Teresa amb la Sílvia. Tots els personatges carreguen una mort a sobre, que els persegueix. De fet, el mateix títol, *Persecució*, ja ve a ser això, la persecució de l'Albert Jordi, és a dir, la persecució de la mort, perquè és qui l'encarna. La idea del suïcidi hi és present en pràcticament tots els personatges.

L'Albert Jordi quan és a Riudellots, veu que és un poble que està ple d'escorxadors, i això li fa pensar quant val la vida d'un animal comparada amb la d'una persona, i si les vides de les persones pesen menys a mesura que en vas matant (Sala, 2019):

Quantes vides dels altres valia la teva, pel fet de ser la teva?

Quantes en podia suportar? La vida de la Sara no pesava. Ni la sentia. Hauria pesat més la d'algú altre? L'assassinat de l'Èlia, l'hauria portat tan bé? Una altra morta, canviava res? Morta una, les altres cada vegada pesaven menys? O pesaven més? Quantes eren, fins a no ser una excepció? Quin era el pes de la pròpia mort en contraposició a les dels altres? A partir de quin moment l'assassí es convertia en un monstre? Existien els monstres? Eren només animals?

En quin moment es donava una equivalència, si es donava, entre una quantitat de mort animal i la humana? De veritat que no hi havia comparació entre les desenes de milers de morts diàries en aquells escorxadors i la d'una sola persona? Eren tan diferents, la mort d'una vaca i la mort d'una dona? (p. 63)

L'Albert Jordi dialoga amb ell mateix i pensa quin és l'únic retret que li pot fer la Sara, i relaciona la seva mort amb un suïcidi (Sala, 2019):

Si poguessis parlar, Sara. És l'únic retret que podia fer-me. No haver-la deixat parlar, no haver-la escoltat, haver-li obert el coll amb el ganivet i haver-me'n anat al menjador a esperar per comptes de quedar-me a escoltar-la.... Si la Sara pogués parlar, m'hauria agraït com vaig arriscar-me. Potser era això, que m'espantava? Per això vaig tallar-li el coll, precisament, perquè no pogués parlar?

Vaig viure deu anys amb ella. Afegim-hi dos anys, abans, sortint junts. No va notar res, les últimes setmanes? No va flairar el meu bessó? No va fer-ho per mi? No va voler deixar-me una herència? No va ser un suïcidi, també, la seva mort? (p. 246-247)

Més avançada la novel·la, l'Albert Jordi reafirma la seva idea del suïcidi de la Sara, i que matar la Sara no volia dir matar-la només a ella (Sala, 2019):

No vaig matar-la només a ella, també vaig matar la manera de viure dels seus familiars i amics, com vaig matar també la persona que jo era, i per això és veritat que va ser un suïcidi, personal i col·lectiu. I també va ser una transfusió de sang, el naixement d'un grup. (p. 302)

Per seguir amb el seu deliri, l'Albert Jordi es sorprèn que ningú el felicites per matar la Sara: "ningú em vindria a veure d'amagat per donar-me les gràcies!" (Sala, 2019, p. 300).

En Mercury parla del seu germà mort, que es va tirar a les vies del tren. En aquest cas, sí que es va suïcidar (Sala, 2019):

Vaig començar a barallar-me amb el meu germà, fins que el meu germà es va tirar al tren. Teníem les vies molt a la vora. Des del pis sentíem passar els trens. Jo ni els sentia, no m'interessaven, ni se m'hauria acudit enfilar-me en un i fotre el camp. Però ell es va donar per vençut. Jo ni sabia que el meu germà estigués tan fet pols. Quan va ser mort, tot es va calmar. El meu pare no va tornar més i la meva mare va començar a protegir-me. Per això, ara, vaig pensar que estar-me morint també podria solucionar els problemes. Et moris com et moris, sempre és un suïcidi. Ho notis o no, vas sempre amb la corda al coll i el final està cantat. La vida és un puto suïcidi. (p. 217)

L'Èlia, que no ha acabat de superar la mort del seu pare, explica com de petita es pensava que el seu pare s'havia suïcidat (Sala, 2019):

Més endavant, quan era adolescent, se'm va acudir que el pare s'havia suïcidat. Era una altra manera de deixar-nos. Va suïcidar-se però va voler preservar la seva filla, va tenir por de començar una nissaga de suïcides i va simular un accident. (p. 16)

Hi afegeix (Sala, 2019):

El cos no va sortir, es va quedar sota l'aigua.

Si era un suïcidi, va semblar un accident. Si va ser un accident, va semblar-me un suïcidi. Què és pitjor, un accident o un suïcidi? Era més o menys desgràcia, em servia més o em servia menys, pel diccionari de desgràcies? (p. 17)

Finalment, la Teresa, parla en un somni sobre la mort a través de la Sílvia, la seva millor amiga, i l'única noia amb qui ha anat al llit, que va morir en un accident d'avió quan ella feia d'hostessa de vol (Sala, 2019):

No vam deixar de somriure mirant els passatgers, nosaltres que els havíem obligat a lligar-se al seient, somrèiem per no fer-los patir més del compte. Per què patir, també, si no hi ha res a fer en un avió, per què deixar-se portar pel pànic? Només et moriràs un cop, aprofitah-lo, serà l'últim que facis. Per què endur-te'n un mal record? Per què acabar malament? La Sílvia em va agafar la mà, ara la gent ja cridava, ni ens miraven, ens estàvem tombant cap a la dreta, a punt de tocar a terra, i vam girar les cares i vam començar a fer-nos petons per dir-nos adeu enmig del foc i del fum i del plàstic fonent-se, ja no sentíem ni els crits ni el soroll, la Sílvia estava concentrada en morir-se, m'hi vaig fixar, amb els cabells deixats anar i encesos mentre el foc ho fonia tot, les butaques, les persones, ens fonia juntes a nosaltres dues. (p. 149)

A *Una família* el primer capítol va dedicat al pare, que s'està morint de càncer de gola amb només quaranta-set anys, sis menys dels que en Toni té actualment. A l'hospital, l'Antònio li demana un objecte sorprenent a en Toni (Sala, 2021):

Em va mirar i va recuperar el somriure. Tenia uns ulls preciosos. Va escriure una paraula amb lletra tremolosa, sobre la quadrícula impresa del full. Llavors vaig veure per què no l'havia entès. Era una paraula estranya a casa nostra, i encara més en boca seva. La paraula era espill.

Espill, va repetir, somrient-me amb una complicitat que encara tinc fresca. Tu estudies lletres a la universitat, però jo també sé paraules. (p. 14-15)

Sala li atribueix aquest sentit al fet que li demanés un espill: “puc entendre la paraula espill, el sentit i la urgència que tenia en boca o lletra seva, hi interpreto la necessitat d'acostar-se'm més quan se n'estava anant” (Sala, 2021, p. 20).

En relació a l'espill, Sala hi veu una reflexió sobre els seus pares (Sala, 2021):

Al llarg de la vida, anem entenent els nostres pares a mesura que anem trepitjant el seu mateix tros de camí. Com més anys fem, més superfície reflectim. Llegim els nostres pares

a través nostre, però també ens llegim a través seu, ells també ens emmirallen. Si superem l'edat de la seva mort, el mirall ja no reflecteix res. (p. 20)

L'avi d'en Toni, en Josep Isern, més conegut com l'avi Massa, va morir de càncer, igual que l'Antònio i la Maria Dolors, la mare d'en Toni (Sala, 2021):

Es va morir de càncer, l'agost del 2001. Quan em va trucar, jo era de vacances a Còrsega. Al viatge de tornada, vaig estar pensant com devia haver patit els últims dies a l'hospital, perquè tenia una fixació amb la mort. Fer-te vell rai, es queixava. [...] Fer-te vell, rai, deia, però haver de morir-te, això sí que no ho entenc. La part obsessiva de la seva persona se la repartien els diners i la mort, les dues cares d'una mateixa moneda que en un moment donat coincideixen a sobre un paper, el testament. (p. 94)

A la postguerra, Transportes Massa, l'empresa de carros que portava l'avi Massa, també feia servei funerari. Hi va haver una grip devastadora, i a ell li va tocar enterrar molta gent (Sala, 2021):

Som poc més que enterramorts. L'avi carregava la mort del germà gran, a qui devia el nom i la mateixa existència. Carregava la mort del seu pare de trenta anys, tan jove que ni el va conèixer. Carregava la mort vista cara a cara en un bombardeig. Carregava els companys de generació, els amics i coneguts morts a la guerra. Tenia un servei funerari comercial i un servei funerari íntim. (p. 97)

L'avi va viure més que el seu germà, el pare, i el gendre, i això el reafirmava per sobre de tots ells (Sala, 2021):

Havia demanat arribar als cinquanta, l'edat que ara tinc. El mig segle que no van viure el seu germà ni el seu pare, i de tots dos en duia el nom. Tampoc va arribar als cinquanta el meu pare, el seu gendre. Se sentia vivint una pròrroga, quan m'ho explicava? Sentia la mort rondant-lo com va sentir-la la seva mare?

Quin efecte va fer-li, anys a venir, jo present, l'enterrament del meu pare? Llavors ja estàvem molt distanciat. L'enterrament devia apuntalar la reputació del meu pare com el dèbil de la família. La mort pot no ser res pels que marxen, però funciona sobre els que es queden com una vergonya, per reafirmar-los en la vida. Celebren que es queden, és un orgull la mort dels altres, una vergonya aliena. (p. 97)

La mare va patir la mateixa malaltia que el seu home i el pare: càncer. Sala explica que tot i haver d'estar ingressada a l'hospital i patir molt, va ser valenta en tot moment: “va ser valenta enfront del tumor que va matar-la, cada cop que va haver de passar pel quiròfan, ara pel pit, ara pel cap, ara l'esquena” (Sala, 2021, p. 164). Malgrat tot, rememora com de crua era la situació dins l'hospital, tant amb la mare, com amb altres pacients: “a l'altre costat del passadís, a la porta just a davant de la nostra, hi havia un home morint-se. Teníem la porta oberta i jo ho veia. Hi havia una desena de visitants, havien vingut a dir-li adeu” (Sala, 2021, p. 214).

Quan la van portar al geriàtric, la situació encara va ser pitjor (Sala, 2021):

Quan l'anava a veure al geriàtric, me n'anava amb moltes ganes de plorar. Fèiem un volt per l'edifici amb la cadira. No tenia ganes de sortir. Deia que havia passat mala nit.

No es pot canviar temps de vida per alleujament del dolor. Van ser molt durs, aquells temps a la residència, estar-se allà passant dies, ja no esperant res. (p. 215)

Sala conclou amb una reflexió sobre morts i vius, i el pas del temps (Sala, 2021):

Cada dia que passa tenim més morts a darrere i més mort a davant, si et mous trepitges gent morta, però passant per sobre els cadàvers guanyes una mica de visió. Què van fer, aquests morts, a la vida? Ja no poden canviar res. Tu, en canvi... Corre, manipula aquesta bomba programada. Encara la teva persona respira, encara pots actuar sobre el passat abans d'acabar-te. Ells ja no hi són. La casa és per tu. (p. 214)

Conclusions

El 2014 el crític literari i editor Jordi Marrugat va publicar *Narrativa catalana de la postmodernitat. Històries, formes i motius*, un llibre en què parla de la narrativa catalana que s'ha escrit des de Quim Monzó fins a l'actualitat. L'autor postmodern se situa després del modern, és a dir, el postmodern coneix la tradició, l'ha llegit, i Sala en aquest aspecte és un perfecte continuador de la tradició catalana dels Pla, Ruyra, Rodoreda i companyia. És un llibre que dona claus de lectura per entendre la literatura de Sala. Marrugat parla de postmodernitat fent referència a “una categoria històrica neutra que no compromet amb cap estètica ni cap ideologia” (Marrugat, 2014, p. 11). És a dir, que “qualsevol escriptor català que hagi construït la seva obra des de, aproximadament, els anys seixanta o setanta fins a l'actualitat és, en aquest sentit, un escriptor postmodern” (Marrugat, 2014, p. 11). El llibre de Marrugat consta de quatre temes o motius de la narrativa de la postmodernitat: “Civilització i barbàrie”, “Temps lliure, espectacle i joc”, “La mentida com a veritat” i “Mons, imatges, identitat”, dels quals el primer i el quart trobem en diverses ocasions en l'obra de Sala. Marrugat situa com a escriptor fonamental de la postmodernitat a Quim Monzó, i esmenta Sala entre els seus continuadors (Marrugat, 2014):

El model d'escriptor d'arrel monzoniana ha estat eficaç fins al punt de tenir plena continuïtat ben entrat el segle XXI. A finals dels noranta aparegueren nous narradors com Toni Sala, Imma Monsó, Jordi Puntí [...] que, en menor o major grau, seguirien el camí obert per Monzó —cosa que no vol dir que en fossin fills o simples imitadors, ni tan sols que l'admiressin, sinó que simplement transitaren a la pròpia manera un camí que, en la narrativa catalana, havia obert aquell. (p. 55)

Al llarg de les tres obres de Sala estudiades hem vist quins temes compartien en comú i com a cada llibre els enfocava d'una manera diferent, però amb algunes connexions evidents. Pel que fa a l'ambientació, Sala se serveix del material que té a cada moment i l'aprofita per recrear l'entorn dels personatges, és aquesta “mena d'àncora tant pel lector com per l'escriptor” que va dir a l'entrevista que em va concedir. L'ambientació hem vist que és hostil en tots tres casos: tant per la crisi immobiliària, de la construcció, els atemptats de la Rambla de Barcelona el 2017, i la situació de guerra i postguerra a *Una família*. L'única nota positiva sembla ser l'auge de l'independentisme, que crea il·lusió a

la població, o per almenys alguna cosa en què creure, a què aferrar-se. Una il·lusió, però, no compartida per tots els personatges, i ni de bon tros per tota la societat.

El paisatge no és un més a més en l'obra de Toni Sala, sinó que, en paraules seves de quan el vaig entrevistar: “li dono molta importància perquè el paisatge, per almenys en la literatura catalana contemporània, aquests escriptors de la tradició l’han fet servir molt, han fet servir una literatura sensual que ha servit per exterioritzar-te a través del paisatge”. En la mateixa conversa comenta que “faig sortir el paisatge simplement perquè vinc d’aquesta tradició”. Precisament un autor de la tradició com Joaquim Ruyra hi és molt present en aquesta construcció del paisatge, o també Gaziell, quan parla de Sant Feliu. Lamentablement, el paisatge no segueix tal com el podien apreciar els autors del XX, ja que s’ha anat destruint de mica en mica, és “la destrucció d’una tradició, d’una consciència” tal com el mateix Sala em comenta. Aquesta agressivitat paisatgística la podem veure en *Els nois* en els grafitis de la nacional II que reclamen un desdoblament, les prostitutes a peu de carretera, o la destrucció del paisatge natural degut a la construcció d’immobles a la Costa Brava, com veiem a *Una família*. Sala ens situa l’entorn molt a prop o allà mateix d’on ha viscut, perquè si la realitat ja la té, no cal que se la imagini; senzillament escriu des de l’experiència viscuda.

Violència, tant física com verbal, trobem constantment tant a *Els nois* i *Persecució*. A *Els nois* la violència física la personifiquen en Nil i en Miqui. En Nil, el dimoni de l’obra, crema i tortura animals, no hi té cap mena de compassió. Tot ho fa per pura diversió, és el gaudi de la violència en l’art. En el cas d’en Miqui hi ha menys pensament, és una violència molt més impulsiva, que normalment va acompanyada de la seva escopeta. És la seva arma contra la inseguretats. A *Persecució* són en Mercury, l’Andrés i l’Albert Jordi els que l’exerceixen. En Mercury i l’Andrés amb les violacions, el cas d’en Sulaiman i el negoci de segrestar nens, mentre que l’Albert Jordi és per haver matat la Sara. Tots quatre personatges, amb un fons ben diferent, duen la violència a les venes, i no se’n poden escapar. A *Una família* la violència no és física, és íntima, però igual de punyent. Com Sala em va explicar a l’entrevista:

Dintre les famílies o la gent més coneguda la violència és més soterrada, perquè són més coneguts, són més sensibles. Una mala mirada ja és una punyalada, i una mala mirada de segons qui no t’importa gens. És veritat que la violència dintre *Una família* és més subtil.

[...] En el cas d'*Els nois* i *Persecució* és més evident. És una qüestió de quantitat i no de qualitat; la violència és la mateixa.

En el cas de la violència verbal, el fet que els personatges insultin o diguin renecs no deixa de ser un reflex de la realitat, de fer un ús versemblant del llenguatge, que per Sala és una qüestió molt rellevant. Amb en Miqui, si algú pensa en un camioner, no seria d'estranyar que cregués que pot parlar d'aquesta manera, perquè “de Miquis en el món jo crec que n'hi ha molts”, tal com em va dir. Hi ha mostres de racisme tant a *Els nois* com a *Persecució*. En Miqui, per exemple, quan parla de la Cindy, o en Jaume, el company de l'Ernest, quan li recrimina que és de fora, que no és de Vidreres. En Mercury és un cas paradoxal perquè ell és molt racista, però alhora sent molta atracció pels negres. Són la seva font de crítica i satisfacció alhora. En Mercury també és un personatge amb un llenguatge molt obscè, ple de renecs i insults. A *Una família* la violència verbal apareix en comptades ocasions.

Pel que fa a la identitat, veiem clares diferències entre homes i dones en tots tres llibres. La Iona, la Teresa i l'Èlia són dones que reflexionen molt sobre el passat, són dones fortes, racionals, en part també com la Maria Dolors, la mare de Toni Sala. Ella és molt més freda de caràcter, però té les idees clares i és una dona molt valenta, que no mostra signes de flaqueza en cap moment. De les dones de tots tres llibres se'n desprèn un sentiment de puresa, mancades de maldat. Tal com diu Sala a l'entrevista que va concedir a Anna Guitart a “Tot el temps del món”, les dones “són l'esperança”. De fet, la Teresa i l'Èlia tenen l'esperança de trobar l'Albert Jordi i el busquen per tot arreu, amb la intenció de saber que està bé, i de trobar una raó, una lògica a totes les maldats que va cometre en el passat. Cap dona està carregada de maldat a la seva obra. Com a màxim la Maria Dolors, però més que maldat és més aviat fredor, manca de sentiments caps als altres. De fet, amb la Maria Dolors en Toni acaba millorant l'amistat els últims anys de la seva vida. Diu que li perdona tot el que no ha fet per ell. Dels homes també podem veure que hi ha com dos tipus: els de perfil baix, que serien l'Ernest i l'Antònio; i els de perfil més alt, com serien en Nil, en Miqui, l'Albert Jordi, en Mercury i l'avi Massa. Aquesta classificació es basa simplement en una qüestió de caràcter. L'Ernest i l'Antònio són dues persones que no busquen ser el centre d'atenció, són més aviat passius, conformistes, no busquen emocions fortes. Potser l'etiqueta de “perdedors” seria massa agosarada, però si ho miréssim des del punt de vista dels altres personatges, segur que els veurien d'aquesta

manera. Pel que fa a la resta, tots els altres homes tenen un caràcter fort, alguns autoritari, són violents, i són personatges amb molta empena, amb decisió. En Miqui va amb escopeta, igual que l'avi Massa, que porta una pistola; en Mercury i l'Albert Jordi són criminals; i en Nil és un jove que es dedica a cremar animals. Tots utilitzen la violència d'una manera o altra. Dintre d'aquest grup en Miqui seria el més impulsiu, més ingenu, mentre que els altres tenen una maldat més racional, pensada, amb un fi o un perquè més clar. La violència els requereix una preparació, a diferència d'en Miqui.

Finalment, la mort. Juntament amb l'amor, els dos temes més essencials de la literatura. Són tan literaris, que com em va dir Sala: "ni d'una ni de l'altra en sabem res". A diferència del paisatge, que parla del que ha vist, amb la mort parla del que imagina, perquè la mort no la podem viure, per almenys en la nostra persona. La mort només la podem veure reflectida en els altres, com un mirall. Precisament un mirall és el que li demana l'Antònio al seu fill quan és a l'hospital, per veure quina cara fa en pràcticament l'últim alè de vida. Necessita veure's, reconèixer-se davant de la mort. L'Antònio, com el seu pare, acaba morint de càncer, és la malaltia que més assota la família. A la Maria Dolores li detecten un tumor cerebral que es va escampant per tot el cos. *Una família* és un llibre de morts, cosa que corrobora el mateix Sala quan ha explicat en alguna presentació del llibre que precisament no havia inclòs la seva àvia perquè seguia viva, i creia que no era un personatge reeixit. No tenia aquesta distància cap a la mort que sí que havia pogut experimentar amb els pares i l'avi. És més fàcil escriure quan tens la mort ben lluny. A *Els nois* tot comença i acaba amb l'accident, amb la mort dels dos germans. Comença amb la visió de l'Ernest, que ens presenta els fets de la novel·la, i acaba amb en Nil, que veiem finalment que ell va ser el culpable no voluntari dels fets. Sobre la mort gira la novel·la i també els personatges. L'Ernest per presentar-la, la Iona per intentar superar-la, en Miqui per banalitzar-la, i en Nil per domar-la i filmar-la, bestialitzar-la fins i tot. A *Persecució* també es comença amb una mort, no contemporània en el temps, però cabdal per la trama: l'assassinat de la Sara per part de l'Albert Jordi. En part també es podria dir que el llibre acaba amb una mort: la de l'Èlia, assassinada també per l'Albert Jordi, si el lector tria aquest final. En qualsevol cas, no només hi ha aquesta mort en la novel·la. L'Èlia explica que el seu pare va morir en un accident en barca quan ella era jove, la Teresa va perdre la seva millor amiga en un accident d'avió, i el germà d'en Mercury es va tirar a les vies del tren. Totes tres obres estan carregades de mort i de

reflexions sobre la mort i el suïcidi. I és que en el fons, et moris com et moris, sempre és un suïcidi.

Bibliografia de Toni Sala

Sala, T. (1997). *Entomologia*. Edicions 62.

Sala, T. (1998). *Pere Marín*. Edicions 62.

Sala, T. (2001). *Bones notícies*. Edicions 62.

Sala, T. (2001b). *Petita crònica d'un professor a secundària*. Edicions 62.

Sala, T. (2003). *Goril·la blanc*. Edicions 62.

Sala, T. (2004). *Rodalies*. Edicions 62.

Sala, T. (2004b). *Un relat de la nova immigració africana*. Edicions 62.

Sala, T. (2005). *Quatre dies a l'Àfrica*. Edicions 62.

Sala, T. (2006). *Comelade, Casasses, Perejaume*. Edicions 62.

Sala, T. (2007). *Autoestop. Viatges per la Catalunya d'ara*. Edicions 62

Sala, T. (2010). *Marina*. Edicions 62.

Sala, T. (2012). *Notes sobre literatura*. Editorial Empúries.

Sala, T. (2012b). *Provisionalitat*. Edicions Empúries.

Sala, T. (2013). *Agi, un gambià a Catalunya*. Estrella Polar.

Sala, T. (2014). *Els nois*. L'Altra Editorial.

Sala, T. (2014b). *El cas Pujol. Reflexions sobre el terreny*. L'Altra Editorial

Sala, T. (2019). *Persecució* (6ena ed.). L'Altra Editorial.

Sala, T. (2021). *Una família*. L'Altra Editorial.

Bibliografia sobre Toni Sala

Comadira, N. (3 de maig de 2014). “Els nois”. *Ara*.

https://www.ara.cat/opinio/nois_1_2893669.html

Emili, L. (13 de desembre de 2012). “Provisionalitat, de Toni Sala”. *Nosaltresllegim*.

<https://www.nosaltresllegim.cat/2012/provisionalitat-de-toni-sala/>

Llavina, J. (8 d'abril de 2014.). “El món segons Sala”. *El Temps*.

<https://www.laltraeditorial.cat/wp-content/uploads/2014/01/140408-El-Temps.pdf>

Marimon, S. (23 de juny de 2004). “Toni Sala gana el Sant Joan con la novela policiaca ‘Rodalies’ ”. *El País*.

https://elpais.com/diario/2004/06/23/catalunya/1087952853_850215.html

Marrugat, J. (2014). *Narrativa catalana de la postmodernitat: històries, formes i motius*. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.

Miró, C. (2015). “Toni Sala i la unitat narrativa”. *Lletra: la literatura catalana a Internet*. <https://lletra.uoc.edu/ca/autor/toni-sala/detall>

Moll, I. (2004). “Toni Sala: Rodalies”. *Els marges: Revista de Llengua i Literatura*, (76), 125-126. <https://raco.cat/index.php/Marges/article/view/142017/193546>

Morell, C. (17 de maig de 2014). “Jordi Marrugat: ‘Tots som postmoderns’ ”. *Nívol*.

<https://www.nuvol.com/llobres/jordi-marrugat-tots-som-postmoderns-16706>

Orriols, M. (4 de juny de 2014). “Bufetada de realitat a la galta dreta”. *Catorze*.

<https://catorze.nacioidigital.cat/noticia/235/bufetada/realitat/galta/dreta>

Pagès, V. (s.d). *Entomologia – Toni Sala*.

https://www.vicencpagesjorda.net/cat/biografia_lector/Entomologia-Toni_Sala.pdf

Pastells, J. (13 d'abril de 2014). "Il·luminar la mort". *Ara*.

https://www.ara.cat/comarquesgironines/illuminar-mort_1_2119075.html

Pla, X. (7 de setembre de 2021). "Una família, totes les famílies". *El Temps*.

https://projectetraces.uab.cat/tracesbd/temps/2021/temps_a2021m9d7n1943p62.pdf

Plantada, E. (25 de març de 2019). "La culpa et dona una reflexió moral sobre les coses". *El Temps*. <https://www.eltmps.cat/article/6702/la-culpa-et-dona-una-reflexio-moral-sobre-les-coses>

Pons, P. (9 de març de 2019). "La violència dels fràgils i els desesperats". *Ara*.

https://www.laltraeditorial.cat/wp-content/uploads/2019/02/ARAPUB20190309_0002.pdf

Porras, M. (1 de març de 2019). "Et moris com et moris, sempre és un suïcidi". *El*

Nacional. https://www.elnacional.cat/lallanca/ca/profunditat/toni-sala-entrevista_359649_102.html

Puigdevall, P. (3 d'abril de 2019). "Qualsevol futur és necrològic". *El País*.

https://cat.elpais.com/cat/2019/04/03/cultura/1554316063_650747.html

Puigdevall, P. (20 de maig de 2021). "Esgarrifar, commoure, segrestar". *El País*.

https://cat.elpais.com/cat/2021/05/20/cultura/1621534215_937879.html

Puigtobella, B. (16 de gener de 2013). "La triple estrena de Toni Sala". *Núvol*.

<https://www.nuvol.com/llobres/la-triple-estrena-de-toni-sala-5519>

Puigtobella, B. (2 de setembre de 2014). "Kirkus Review celebra la traducció americana

d'Els nois de Toni Sala". *Núvol*. <https://www.nuvol.com/llobres/kirkus-review-celebra-la-traduccion-americana-dels-nois-de-toni-sala-19098>

Puigtobella, B. (2 d'abril de 2019). "Les turbulències de l'ànima". *Núvol*.

<https://www.nuvol.com/llobres/toni-sala-les-turbulencias-de-anima-59644>

Puigtobella, B. (21 de maig de 2021). “El genet de l’apocalipsi”. *Núvol*.

<https://www.nuvol.com/llibres/el-genet-de-apocalipsi-180601>

Revista Esguard. (2014). *Toni Sala: llum i foscor*. [Vídeo]. <https://vimeo.com/90520220>

Safont, J. (24 de maig de 2021). “Toni Sala: ‘La família és la unitat bàsica de la literatura’ ”. *El Nacional*. https://www.elnacional.cat/ca/cultura/toni-sala-familia-literatura-turisme-costa-brava_612575_102.html

Serra, M. (14 d’abril de 2014). “Toni Sala: ‘En el context de crisi hi ha una revolta lògica de la literatura, rabiosa i violenta’ ”. *Vilaweb*.

<https://www.vilaweb.cat/noticia/4185366/20140414/toni-sala-context-cria-revolta-logica-literatura-rabiosa-violenta.html>

Serra, M. (1 de juny de 2021). “Toni Sala: ‘La família és una unitat política, també’ “. *Vilaweb*. <https://www.vilaweb.cat/noticies/toni-sala-el-risc-de-prendre-mal-es-el-meu-concepte-de-la-literatura/>

Sevilla, M. (2015). “Toni Sala: Els nois”. *Els marges: Revista de Llengua i Literatura*, (105), 110-113. <https://raco.cat/index.php/Marges/article/view/318974/409199>

TV3. (10 de maig de 2019). *Toni Sala*. [Vídeo].

<https://www.youtube.com/watch?v=R6c2KnZ3XN4&t=245s>

Apèndix 1

Entrevista Toni Sala

Què t'agrada llegir, què llegeixes actualment? Català, castellà, estranger...

Jo soc molt variat i no tinc gens clar què llegeixo. No sé si sabria dir una línia gaire coherent. Jo busco una intensitat, i em passo que sovint la trobo en llocs que no són pròpiament la literatura de ficció; ara estava llegint una biografia de Martin Luther, un llibre que explica la manera com la Contrareforma va fer front a la Reforma en el món de l'art. Abans-d'ahir vaig agafar *L'Ulisses*, el vaig tornar a començar. No faig gaire distinció entre ficció i no-ficció, i també llegeixo molt per motius de feina, tant el que faig ara a la universitat com pels clubs de lectura. Aquest any hem estat fent austríacs. Jo trobo que molt sovint la intensitat que busco la trobo en obres de no-ficció que no pas ficció. El que no llegeixo gaire és literatura catalana contemporània. He llegit en Serés, en Pàmies, en Cassasses, en Damià Bardera. Els del segle XX català ja els dono per suposats, aquests són els pares, són aquests amb els que parles. Són l'idioma. Cada tradició literària és diferent i jugues amb això. Quan fas una descripció és inevitable que tinguis present què van fer Ruyra, Pla i tota aquesta colla, per què, si no, en què et bases?

Llegeixes el mateix ara que fa vint anys? Autors, temes....

L'art i la pintura sempre m'han interessat molt, la reflexió. La història de la cultura i la filosofia m'interessen molt. L'única cosa que llegeixo menys i em sap greu és poesia; abans en llegia més. L'he anat deixant, i m'he distret més en la narrativa, no de ficció, sinó que veig que en una obra filosòfica hi ha una narrativa. La narració cada vegada m'agrada més. Fins i tot contes abans en llegia més; ara llegeixo més novel·la. La poesia et demana un gran coneixement de l'idioma, i llegir-la traduïda és difícil.

Creus que hi ha alguna lectura fonamental, llibre de referència, per algun dels teus tres llibres?

Hauria de recordar què llegia en el moment d'escriure *Els nois* i *Persecució*. Jo crec que hi és tot. Quan escrius t'hi entra tot. Estic segur que hi ha alguna cosa de la Rodoreda aquí mig. Hi deu haver alguna cosa del Philip Roth, que també l'havia llegit molt. Hi deu haver alguna cosa del Bolaño, i de Houellebecq. Són llibres que es tornen molt racionals, també

hi ha un punt de filosofia i assaig. Pla i Ruyra també hi deuen ser molt, Ruyra en la violència en el paisatge, això hi deu sortir per força.

Pot ser que Baltasar Porcel et servís com a referent? Per exemple, *El cor del senglar*.

Porcel té una part dels *Difunts sota els ametllers en flor*, que és boníssim i té un punt de modernista, té un punt d'estar lligat a l'animalitat. *El cor del senglar* ja és això, el cor de l'animal. Porcel beu molt de la literatura modernista que a mi també m'ha motivat molt. Jo conscientment segur que no, però de Porcel m'agrada l'energia proteica, la intensitat que et deia abans, treure a través del bla bla bla una potència que és molt irracional, agafada a la terra. Com a model d'escriptor Porcel no és dels que més m'agrada, jo soc més noucentista; valoro molt la consciència del que escric.

Ets conscient que amb el tipus de llenguatge que a vegades utilitzes, pots provocar el rebuig de segons quin públic? T'importa?

No m'importa, i tot el que sigui afectar el lector sempre és bo. El que es tracta és de fer diana en el lector, a mi m'interessa que a en Xavier Pla o a tu li agradi això. A mi no m'interessa que això li agradi, perquè no és compatible, a una senyora lectora de l'últim Sant Jordi. Ja he trobat gent que m'ha dit que escric massa renecs. També vaig llegir una crítica d'una noia que llegint *Persecució* deia "jo ja entenc què vol dir, però al final, quan comences a posar-te en el punt de vista d'un racista, d'un assassí o d'algú malvat, d'alguna manera acabes dient el que tu penses d'amagat". Això em va semblar que era mentida, i que era una lectura molt primària. Jo poso el problema sobre la taula, i si t'incomoda vol dir que potser no ets capaç de fer-hi front. Per exemple, jo ara he estat llegint el Handke, que té una obra de teatre en què els actors insulten el públic. Aquesta obra era inquietant, perquè normalment no s'insulta des de l'escenari, però tampoc el públic s'aixecava i començava a insultar els de l'escenari. Ja sabien que era part de l'obra. Si tu no saps això, llavors és quan t'incomoden les males paraules, t'incomoda el racisme, el masclisme. En Miqui és normal que provoqui repulsió, jo escrivint-lo ho vaig passar fatal, tant de bo jo fos capaç d'escriure un llibre que la gent digués "no puc llegir aquesta agressivitat", és un recurs més. Si tu llegeixes el *Josafat*, veus que *Els nois* al costat de *Josafat* és Walt Disney. També és una qüestió de competència lectora.

La versemblança, tant en el llenguatge com en els personatges, és clau a l'hora d'escriure una novel·la?

Sí, però tot és més complicat al final. L'escriptor no pot estar al mateix nivell que la realitat, és impossible. Ni l'autor més realista el que fa és una transcripció de la realitat. També en el llenguatge hi ha un artifici, el problema és saber que tingui una coherència i que tingui una arrel en el món que permeti que tu i jo ens comuniquem, i ens permeti saber com és un camioner. A més en el cas del català, que tenim l'idioma com el tenim, i et provoca el neguit de si allò que estàs fent està prou lligat a la realitat. Què va primer, si l'idioma escrit o l'idioma diguem parlat? Per un escriptor català, posar-se a parlar amb segons quins personatges amb segons quin idioma tens un inconvenient d'entrada. Per això aquests personatges per força diuen castellanismes, és inevitable.

Creus que els teus personatges, sobretot a *Els nois* poden ser massa arquetípics?

Les persones ho són d'arquetípiques, jo crec que sí que dubten. Realment en Miqui en el fons és un pobre noi, té un punt de maldat ingènua, molt poc recargolada. En Miqui fins i tot fa riure de senzill que és, això sí que potser es pot llegir com a arquetípic. La cosa psicològica no la tinc gens clara. Això és molt Freud: quan tu poses sobre el paper un personatge, l'estàs creant. Una vegada l'has posat sobre el paper, has posat uns raonaments, poden semblar un reflex de la realitat, però la realitat és molt variada i contradictòria. Quan poses una cosa sobre el paper l'estàs inevitablement endreçant, racionalitzant, l'estàs posant en paraules i canalitzant. Això fa que quan tu llegeixes tens un sentit d'ordenació del món que t'interessa perquè et fa sentir que estàs entenent alguna cosa. De Miquis en el món jo crec que n'hi ha molts.

Quin penses que és el personatge més reeixit de cada llibre i per què?

A mi sempre m'ha agradat molt el Miqui, potser perquè és el primer d'aquesta colla de Mercury, i Nil i tot això. Em vaig posar a la pell d'un dolent, diguem-ne així. És un personatge que em sembla entranyable, em sembla trist pel fet que està tancat en el seu món a dins la cabina. Té la capacitat de construir-se un món amb unes fantasies que en realitat no porten enlloc. Sobretot amb la cosa sexual, això jo ho he vist molt en molta gent.

De *Persecució* per mi gairebé tots són el mateix personatge. No em considero com de novel·la de personatges i de psicologia, tot això no m'interessa. Hi ha com moments del llibre que trobo que m'agraden, això dels micos i dels animals que parlen, això m'agrada

moltíssim. La part més sonada, més passada de voltes, el tema de la neu. Tinc la sensació que és la part més de risc. La part d'en Mercury és la més imaginativa, imaginava quina bestiesa era capaç de posar, i això jo crec que s'agraeix.

Amb *Una família* la impressió que tinc és que treia coses, a *Una família* el que m'agrada més és el pare, perquè crec que és el que està més despullat. Hi tinc una confrontació més neta, perquè ha passat més temps i me'l puc mirar amb més distància, però no deixa de ser el teu pare, és una distància íntima.

En tots tres llibres estan molt marcats els personatges femenins dels masculins, sovint els bons són els femenins i els dolents els masculins. És per tu un reflex de la realitat?

No ho sé, però per exemple una traductora en alemany del *Rodalies* em va dir "tu sembla que perquè hi hagi un personatge positiu ha de ser una dona". Jo tinc més bona relació amb dones que amb homes a la vida, i m'he relacionat més amb dones, pel que sigui, no ho sé, jo crec que és buscat, però és així.

Necessites situar l'obra en un lloc i context concret per ajudar-te a escriure?

La imaginació la deixo per altres coses. La literatura o l'art en general no deixa de ser una reflexió sobre la realitat, llavors si la realitat ja la tens, ja faràs una imaginació de les interioritats, no de les exterioritats. Per tant, tot el que sigui espai físic o espai temporal a mi em va molt bé; no m'he de matar a imaginar-me res, ho agafes. És una mena d'àncora tant pel lector com per l'escriptor perquè tens uns fonaments. Això ho tens segur, i a partir d'aquí ja construiràs altres coses, però tenim un llenguatge comú que sabem que el 2017 era tal any, o que Vidreres existeix. És interessant un cop ho portes a l'estranger, i ho llegeix gent que no sap res d'aquest lloc. A aquesta gent tant li fa si li dius Vidreres o un altre any, perquè els fets d'aquell any per ell són uns altres i el nom de Vidreres no li diu res, és pràcticament com si fos un nom inventat, i funciona.

Malgrat que l'entorn pugui ser conegut i local, intentes que els teus llibres puguin tenir una mirada universal?

No és que ho busqui, és que és inevitable. Al final tots som iguals, tenim les mateixes angoixes i vivim més o menys igual.

Quina importància li dones al paisatge a l'hora d'escriure una obra?

Li dono molta importància perquè el paisatge, per almenys en la literatura catalana contemporània, aquests escriptors de la tradició l'han fet servir molt, han fet servir una literatura sensual que ha servit per exterioritzar-te a través del paisatge. Els catalans, jo sospito que té a veure amb la falta d'una tradició acadèmica i romàntica continuada, o fins i tot per un sentiment d'emoció i lligam a la terra, tenen aquesta cosa tan directa d'expressar-se sentimentalment a través del paisatge, i que llavors va sortir en el Modernisme i va tenir una continuïtat. Jo faig sortir el paisatge simplement perquè vinc d'aquesta tradició. Jo tinc la desgràcia que el meu paisatge ha estat tan destruït que inevitablement quan jo miro aquí a Sant Feliu i veig les destrosses que estan fent, i la falta de consciència respecte del Sant Feliu de Gaziol, només puc tenir una actitud agressiva contra això, i per tant motivadora. M'acaba inquietant molt perquè vol dir la destrucció d'una tradició, d'una consciència, i llavors és molt fàcil que et destrueixin perquè ja estàs tu mateix debilitat per la pròpia inconsciència. És destrucció de la pròpia cultura.

Per tu, el context històric d'una obra és important, té un gran pes, o intentes passar-hi una mica per sobre?

És l'ambientació, què passava en aquest moment. No ho veig malament. Els atemptats és una cosa que ha quedat tapada, però en el seu moment va ser molt viscut, em va semblar que era interessant. Les circumstàncies històriques són part de l'ambientació.

Has intentat traslladar les vivències teves tant d'infantesa com actuals a la literatura?

És el material, l'experiència és el material. L'experiència que has tingut a la vida és el que et serveix, això jo i tothom. Parles de la teva experiència, l'extremes, jo no he matat a ningú, ni tan sols crec que hagi tingut ganes de matar algú, però puc més o menys imaginar-me que a partir de la meva experiència amb el mal què deu ser un assassí. O a partir de la meva experiència amorosa, puc més o menys imaginar-me com deu ser l'experiència amorosa d'una dona. En el cos d'una dona m'hi puc posar perquè tinc una editora que s'ho llegeix i ella em dirà si això és una animalada o no, però no puc saber si un assassí veuria versemblant la seva part o no.

Veiem una violència molt diferent a *Els nois i Persecució* que a *Una família*, hi té alguna cosa a veure la violència silenciosa d'*Una família* amb la dels altres llibres?

És veritat que dintre les famílies o la gent més coneguda la violència és més soterrada, perquè són més coneguts, són més sensibles. Una mala mirada ja és una punyalada, i una mala mirada de segons qui no t'importa gens. És veritat que la violència dintre *Una família* és més subtil. En les tragèdies gregues la violència és física, pares que maten a fills. En el cas d'*Els nois* i *Persecució* és més evident. És una qüestió de quantitat i no de qualitat, la violència és la mateixa. Per *Una família* tothom s'ho va agafar molt bé, a casa.

Sense haver escrit *Els nois* i *Persecució* haguessis pogut escriure *Una família*? Va ser com una mena de preparació?

Tots els llibres són una preparació per al llibre següent. *Persecució* i *Els nois* els veig per un costat i *Una família* per un altre. Entre *Persecució* i *Els nois* hi ha una relació evident, i entre *Persecució* i *Una família* no hi és o no és tan evident. Jo crec que potser *Els nois* és un llibre que podria no haver escrit, i en canvi *Una família* em sembla que inevitablement l'havia d'escriure. Tots tenen relació, però amb *Els nois* tinc la sensació que va ser com una aportació, una novetat, un pas endavant respecte del que estava escrivint, *Una família* em sembla més una conseqüència de tot el que he escrit, inclosos els llibres d'abans d'*Els nois*. Potser *Persecució* és una conseqüència molt directa d'*Els nois*, però en canvi *Una família* és una conseqüència de tota l'obra.

Vas necessitar exterioritzar la violència en d'altres llibres per llavors aplicar-la a la teva família?

Potser és al contrari, potser vaig necessitar escriure la violència que he viscut jo a través de la ficció, però no crec que el problema que tinguéssis fos pel costat de la violència o atrevir-me, és més una qüestió tècnica. El fet que *Una família* no hagi sortit abans o hagi necessitat una preparació ve més degut a què abans necessitava haver escrit o assentat el que havia viscut. No tant que no m'atrevis, em feia falta temps i seguretat. Ja tenia prou experiència literària per saber que una cosa tan íntima meua pot interessar a tothom de la mateixa manera que una cosa que és inventada però tenir un interès pels altres.

La família i la mort són per tu els temes centrals de la literatura?

La família és el punt on els dos temes que són essencials en la literatura: l'amor i la mort, que són ficcions literàries, perquè ni d'una ni de l'altra en sabem res. On es reflexiona més o on es viu més és a la família, perquè és una cosa molt íntima, sanguínia, i allà les emocions apareixen i no es queden en un mateix, es reflexionen en una mena de mirall

que és l'altra gent. Allò que a tu realment et dol és el que et passa dintre de la família. És com la confrontació de la reflexió literària amb una reflexió emocional, parlada, però directa i carnal entre persones, que és una cosa que la literatura necessita.

És més fàcil escriure sobre allò que no sabem (la mort)?

Precisament per això la mort és un tema tan literari. Igual que dic que la realitat serveix per tenir unes bases i uns fonaments, al final la feina més específicament literària és imaginativa. El teu terreny és el de la imaginació, el de la mort i l'amor, perquè no tenen constatació possible, tot el que digui serà inventat.

***Una família* és d'aquests tres el que t'ha costat més a l'hora d'escriure?**

És el que m'ha costat menys, ja el tenia dintre i simplement el vaig posar sobre el paper. Físicament em va costar més. Sí que em preguntava si això mateix tenia un sentit, i això em provocava patiment.

Encara creus que no posar la part de l'àvia va ser una bona decisió?

Sí, vaig veure que el llibre funcionava igualment. Normalment si treus coses i el llibre continua funcionant, millor treure-ho, i no li fas perdre temps al lector.

Com és el final de *Persecució*?

Té dos finals, pots triar el que vulguis, que la mata o que no la mata. Això és molt rar. Potser la gent que m'ha criticat més coses és això, potser és la part que ha molestat més. Jo vaig voler fer un final que no fos important l'argument, no m'importa si acaba bé o malament. Potser per això vaig voler posar les dues coses, per deixar-ho tot en taules. La conseqüència del llibre seria que la mata, perquè el sentit és tot fosc, i donar-li un final feliç atabala el lector, això ho entenc. A mi no m'interessa gaire ni el principi ni el final. A mi no m'interessa ni tan sols l'argument, només m'interessa el joc d'escriure, la llengua i la imaginació.

Apèndix 2

TONI SALA

ELS NOIS

per en

NIL,

molt agrair per l'exercici i les
preguntes, i moltes pàgines que
continui per cursar literaris.

D'on veig, fins aquí:

L. /

12.4.2021

SFG

Barcelona

TONI SALA

PERSECUCIÓ

PER MEU PERSECUTOR,

AMB AQUEST NOM

TAN LITERARI,

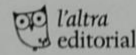
NIL,

MOLT AGRAIT PER SEU ESTUDI.

SEMPRE QUE EN PAPS MÉS TV
D'AQUEST LLIBRE QUE DO MÀSIX!

GRÀCIES

SAUUT

Barcelona

SFG 14.5.2021